

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Zuzana Bednářová

Právní postavení nezletilých rodičů

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Právní postavení nezletilých rodičů vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Přerově dne 28. března 2016

.....

Zuzana Bednářová

Děkuji vedoucí své diplomové práce JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za odborné vedení práce, její připomínky, ochotu a vstřícný přístup.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
1 Úvod	6
2 Vymezení základních pojmů	9
2.1 Rodina, vztahy v rodině a jejich význam	9
2.2 Pojem nezletilých rodičů	10
2.3 Zletilost vs. svéprávnost.....	11
2.4 Určování rodičovství	13
2.4.1 Určování mateřství.....	13
2.4.2 Určování otcovství.....	16
2.5 Přiznání svéprávnosti.....	19
2.5.1 Pojem	19
2.5.2 Podmínky	20
3 Právní postavení nezletilých rodičů v jednotlivých vybraných institutech	24
3.1 Rodičovská odpovědnost.....	24
3.1.1 Pojem rodičovské odpovědnosti, její nositelství a výkon.....	24
3.1.2 Nezletilý nesevěprávný rodič.....	26
3.1.3 Nezletilý svéprávný rodič.....	28
3.2 Osvojení.....	28
3.2.1 Pojem a podmínky osvojení	28
3.2.2 Souhlas rodiče s osvojením.....	30
3.2.3 Souhlas rodiče, který nenabyl plné svéprávnosti	32
3.2.4 Osvojení dítěte, které je rodičem.....	34
3.3 Vyživovací povinnost	35
3.3.1 Pojem a povaha vyživovací povinnosti.....	35
3.3.2 Vyživovací povinnost nezletilého rodiče.....	37
4 Závěr	42
Bibliografie	45
Shrnutí	49
Abstract	50
Seznam klíčových slov/Keywords	51

Seznam použitých zkratek

ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Nový občanský zákoník	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
ZOR	Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZZŘS	Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSPOD	Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
ZRP	Zákon 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
zákon o evidenci obyvatel	Zákon č. 133/200 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
nezletilý rodič	nezletilý rodič, který není plně svéprávný (pokud budu pojednávat o rodiči, který nabył-li plné svéprávnosti před dovršením zletilosti, bude to na tomto místě výslovně uvedeno)

1 Úvod

Cílem této diplomové práce je popsání a analýza některých ustanovení občanského zákoníku týkajících se nezletilého rodiče, který není plně svéprávný (dále jen „nezletilý rodič“) a také jejich porovnání s právní úpravou zakotvenou v zákoně o rodině (dále jen „ZOR“). V práci se zabývám povinnostmi a právy nezletilého rodiče ke svému nezletilému dítěti a porovnávám je s povinnostmi a právy dospělého rodiče. Téma mě zaujalo tím, že je to vlastně zvláštní situace, kdy ještě nezletilý člověk, který sám nemá plnou svéprávnost, už má dítě, o které se musí starat a činit určitá důležitá rozhodnutí, která s tím souvisí a která jsou určena dospělých osobám, které mají již řadu zkušeností. Takový rodič, sám prakticky ještě dítětem, je nucen předčasně dospět a nést následky vyplývající z rodičovství. Rodiče hrají nejdůležitější úlohu v životě a ve výchově dětí a proto jim náleží i rodičovská odpovědnost. Rodiče mají vůči svým dětem řadu povinností a práv a rodičovskou odpovědnost musí vykonávat v zájmu dítěte. Jak je to ale u rodičů, kteří jsou sami v podstatě ještě dětmi, obzvláště v případech, kdy sami nenabývali plnou svéprávnost před dovršením zletilosti a vůči nimž vykonávají rodičovskou odpovědnost jejich rodiče?

V práci jsem chtěla nastolit základní problémy vznikající při takové situaci a jejich řešení v právní úpravě ZOR a účinné právní úpravě, a případně se také zabývat návrhy *de lege ferenda*. S ohledem na stanovený rozsah práce jsem vybrala jen některé instituty, které stručně rozebírám a následně je subsumuji na nezletilého rodiče. Těmito instituty jsou rodičovská odpovědnost, osvojení, se zaměřením na souhlas s osvojením, a vyživovací povinnost rodiče k dítěti. Chtěla bych najít odpovědi na otázky, zda i rodič, který je vlastně sám ještě dítětem, má ke svému dítěti rodičovskou odpovědnost a zda ji vůbec může vykonávat. A jaký je rozdíl mezi účinnou úpravou a úpravou předcházející? Také chci prozkoumat postavení nezletilého rodiče při osvojování jeho vlastního dítěte, zda je tedy podle zákona schopen dát souhlas k osvojení. Nakonec v práci hledám odpověď na otázku, zda má nezletilý rodič vyživovací povinnost k nezletilému dítěti, přestože sám nejspíš ještě bude vyživován ze strany jeho vlastních rodičů.

Téma jsem si vybrala v první řadě pro svůj zájem o rodinné právo, kterému bych se v budoucnosti chtěla jednou věnovat. Zároveň jsem se chtěla zabývat problematikou, jejíž zpracování v diplomových pracích i jiné literatuře není příliš časté a se kterou se často nesečkáváme. Pokud bychom hledali nějaké komplexní zpracování tohoto tématu, nejspíš bychom byli zklamaní, protože jediné, co lze najít, jsou články v odborných časopisech, ze kterých jsem samozřejmě také vycházela, dále krátké zmínky na různých v učebnicích a komentářích. Podařilo se mi najít jedinou diplomovou práci na toto téma zpracovanou ještě za

účinnosti zákon o rodině.¹ S touto prací jsem příliš nepracovala, protože jsem práci chtěla mít pojatou z vlastní perspektivy, aniž bych byla ovlivněna prací někoho jiného. Nutno podotknout, že jsem se v této práci inspirovala v literárních zdrojích, z nichž jsem ale ne všechny použila ve své práci. Jedním z důvodů výběru práce tedy byla i skutečnost nedostatečného komplexního zpracování daného tématu. Bohužel s ohledem na stanovený rozsah diplomových prací není možné danou problematiku obsáhnout v celém rozsahu.

Práce se dělí na kapitoly a podkapitoly. Nejprve jsem se zaměřila na pojem rodiny a její funkce a na nezastupitelné postavení rodičů v životě dítěte, což považuji za důležité rozebrat hned na začátku a objasnit tak důležitost tématu postavení nezletilých rodičů. Dále jsem chtěla vysvětlit, co se skrývá pod pojmem nezletilého rodiče. Tento pojem se skládá z nezletilosti, kterou striktně odlišuji od svéprávnosti, a oba pojmy vymezuji. Dále následuje důležitá část pojmu nezletilého rodiče a to je určování rodičovství, které se dělí na určování mateřství a určování otcovství. Do této kapitoly jsem také zařadila podkapitolu zabývající se přiznáním svéprávnosti jako institutem, který nový občanský zákoník znovu zavádí do českého právního řádu. Přiznání svéprávnosti a jeho podmínek rozebírám nejen proto, že se jedná o novinku, na kterou je třeba upozornit, ale také z toho důvodu, že může mít velký vliv na postavení nezletilého rodiče, je-li mu přiznána svéprávnost před dovršením zletilosti.

Pak již následuje kapitola se jednotlivými instituty, kterými jsem se chtěla v souvislosti s nezletilým rodičem zabývat. Nejprve vysvětluji pojem rodičovské odpovědnosti, její nositelství a výkon a aplikuji na nezletilého rodiče. Zde jsem také odlišila účinnou právní úpravu a úpravu v ZOR a vypíchlá rozdíly v právním postavení nezletilého plně nesvéprávného rodiče a nezletilého rodiče, který nabyl plné svéprávnosti před dovršením zletilosti. Následuje část týkající se osvojení, kde se zaměřuji hlavně na souhlas rodiče s osvojením a problematiku souhlasu nezletilého rodiče s osvojením. Poté jsem ještě krátce popisuji následky osvojení a objasňuji situaci, je-li nezletilý osvojenec rodičem. V závěru této kapitoly pojednávám o vyživovací povinnosti. Po krátkém vysvětlení pojmu a předpokladů vzniku vyživovací povinnosti, rozebírám vyživovací povinnost nezletilého rodiče a její přechod na ostatní příbuzné, není-li tento rodič schopen své zákonné vyživovací povinnosti dostát.

Ve své práci vycházím ze zdrojů uvedených v bibliografii. Za nejvýznamnější zdroje informací považuji, kromě samotného textu zákona, komentáře k občanskému zákoníku a důvodovou zprávu k občanskému zákoníku, která pomáhá pochopit hlavně úmysl zákonodárce. Velmi užitečnými při psaní práce mi byly rovněž články z odborných časopisů, jež se dokonce

¹ KOSTRHOUNOVÁ, Eva. *Právní postavení nezletilého rodiče: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2006. 63 s. Vedoucí diplomové práce Milana Hrušáková.

v některých případech zabývají přímo nezletilými rodiči a změnami, které přináší nová právní úprava, a samozřejmě zajímavé a podnětné názory jejich autorů těchto článků, které mi pomáhaly utvořit či přetvořit si na danou problematiku vlastní názor. V neposlední řadě jsem pracovala s judikaturou, která mnohdy dotváří právo v případech, kdy zákonodárce mlčí a dává prostor pro rozhodování soudům. Internetové zdroje jsem prakticky využívala pouze pro vyhledání primárních zdrojů, jež se pak staly podkladem pro mou práci.

2 Vymezení základních pojmů

2.1 Rodina, vztahy v rodině a jejich význam

S legální definicí rodiny se v právních předpisech nesetkáváme. Důvod absence její definice je fakt, že rodina jako taková není subjektem z pohledu práva. Subjekty jsou jednotliví členové rodiny, nikoli tedy samotná rodina.² Zákonnou definici však obsahoval Obecný zákoník občanský v ust. § 40: „*Rodinou se rozumějí rodičové se všemi svými potomky.*“³ Vymezení rodiny můžeme najít v i dnešní judikatuře, např.: „*Rodina představuje společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby příbuzenské, psychosociální, emoční, ekonomické a další.*“⁴ A přestože z pohledu práva vymezení pojmu rodina nepotřebujeme, v jiných oblastech společenských věd máme definic dostatek. Rodinu můžeme charakterizovat např. jako malou skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života.⁵ I když rodina jako taková nemá v zákoně definici, občanský zákoník s pojmem rodina pracuje a v ust. § 3 odst. 2 písm. b) deklaruje zvláštní zákonnou ochranu rodiny, rodičovství.⁶ Základem rodiny nemusí být nutně manželé a jejich děti, ale i osoby stejného či opačného pohlaví žijící v nesezdaném soužití.⁷

Význam rodiny je nezastupitelný, rodiče hrají v životě dítěte klíčovou roli a to nejen v oblasti předávání genetické výbavy, ale i následné výchovy dítěte. Rodič je první osobou, kterou dítě napodobuje již od raného dětství, ke kterému vzhlíží, ptá se ho na vše, čemu nerozumí, když poznává svět, obrací se na něj i v dospělosti pro rady do života. Rodiče jsou zpravidla pro dítě vzorem a záleží na nich, jestli pozitivním nebo negativním.⁸ Vztahy mezi členy rodiny a rodinné prostředí významně ovlivňují formování osobnosti dítěte i jeho schopnost začlenit se do světa vrstevníků, v rodině se učí úctě k životu, pochopení a ocenění druhých lidí. Důležitost rodičů v životě dítěte koneckonců deklaruje i sám zákon v ust. § 884: „*Rodiče mají rozhodující úlohu ve výchově dítěte. Rodiče mají být všestranně příkladem, zejména pokud se jedná o způsob života a chování v rodině.*“ Funkční rodina by měla plnit základní rodinné funkce v oblasti výchovné, citové, intelektuální i sociální.⁹ V literatuře můžeme najít následující funkce rodiny: reprodukční neboli biologická, ekonomická, socializační a emocionální. Reprodukční funkce předpokládá, že základní funkcí

² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 45.

³ Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp.zn. II. ÚS 568/06, bod 3 (získáno 31. ledna 2016 z databáze NALUS)

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana., KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. s. 9.

⁶ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 27.

⁷ BEZOUŠKA, Petr, PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. s. 105-106.

⁸ Podrobněji např. KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Úloha rodiny ve výchově. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 10, s. 15-18.

⁹ EICHACKEROVÁ, Jaroslava. Vztahy v rodině a jejich význam. *Rodinné listy*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 32.

rodiny je mít děti a řádně je vychovávat. Ekonomická funkce dopadá na všechny členy rodiny. Spočívá ve vzájemné ekonomické podpoře jednotlivých členů rodiny. Má zajišťovat uspokojování základních tělesných potřeb a základní hmotné zabezpečení.¹⁰ Nicméně v současné době, kdy existuje systém sociálních podpor a slabší členové rodiny již nejsou tolik závislí na silnějších, není tato funkce tolik významná jako v minulosti.¹¹ Socializační funkcí rozumíme proces začleňování dítěte do společnosti mezi své vrstevníky a přípravu na budoucí samostatný vstup do společnosti.¹² No a konečně funkce emocionální. Jde o poskytování citového zázemí, pocitu bezpečí a jistoty svým členům. Měla by zde panovat vzájemná láska a podpora.¹³ V této oblasti je rodina jedinečná a nezastupitelná. V případě, že je rodina nefunkční, je právě tato oblast nejvíce zraňující.¹⁴ Funkční rodina by tedy měla být pokud možno úplná, protože absence jednoho z rodičů může pro vývoj dítěte škodlivá, a měla by naplňovat všechny výše uvedené funkce.

2.2 Pojem nezletilých rodičů

Nepříliš často je možno se setkat s dítětem v postavení rodiče. Je to spíše rarita, se kterou se denně nesetkáváme, protože věk prvorodiček se rok od roku spíše zvyšuje. Průměrný věk českých rodiček od roku 1984, kdy byl na minimum, vzrostl o pět let na 29,9 roku.¹⁵ Někdy však k takové situaci dojít může a skutečně také dochází. Nezletilý rodič se nachází ve zvláštním postavení, které přináší řadu praktických právních problémů, které unikají běžné pozornosti odborné i laické veřejnosti.¹⁶ Nezletilost rodiče vede k situaci, kdy rodič dítěte, který má obecně ze zákona rodičovskou odpovědnost a je jeho zákonným zástupcem, protože dítě je nesvéprávné, sám ještě nedisponuje plnou svéprávností. Jako příklad můžeme uvést nezletilého rodiče v roli pacienta. Samotný nezletilý pacient mezi patnáctým a osmnáctým rokem má již částečnou svéprávnost a proto při běžných lékařských zákrocích postačí písemný souhlas rodiče. Otázkou zůstává, jak se zachovat v situaci, kdy nezletilý rodič vyhledá lékařskou pomoc pro své dítě. Může takový rodič podat kvalifikovaný souhlas s lékařským ošetřením? Rodičovskou odpovědnost může vykonávat v plném rozsahu podle § 865 odst. 1 občanského zákoníku pouze zletilý

¹⁰ ŽVÁČKOVÁ, Hana. *Vliv rodiny: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2008. 71 s. Vedoucí bakalářské práce Rudolf Kohoutek.

¹¹ ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2001. s. 18-20.

¹² HAMANOVÁ, Lucie. *Rodina* [online]. 2003/2004 [28. února 2016]. Dostupné na www.sociologie.unas.cz/2003_2004/Rodina.doc

¹³ ŽVÁČKOVÁ, Hana. *Vliv rodiny: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2008. 71 s. Vedoucí bakalářské práce Rudolf Kohoutek.

¹⁴ ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2001. s. 18-20.

¹⁵ Statistiky o Česku. *Rodinné listy*, 2014, roč. 3, č. 4, s. 35.

¹⁶ MITLÖHNER, Miroslav. Nezletilí rodiče. *Rodinné listy*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 4.

svéprávný rodič. Nebude pak třeba vyžadován souhlas zákonného zástupce nezletilého rodiče?¹⁷ Na tuto otázku v současné době není jednoznačná odpověď. Nicméně si jistě dokážeme představit, jaké nepraktické problémy by přinesla povinnost předložení souhlasu zákonného zástupce nezletilého rodiče.

V případech, kdy jsou si nezletilý rodič a jeho rodič jako jeho zákonný zástupce blízcí, mají mezi sebou dobrý vztah, případně mají trvalý pobyt v jedné domácnosti nebo v jednom městě, by snad nemusel být takový problém souhlas dát. Mohlo by se jednat o jakýsi generální souhlas na více právních úkonů, podobně jako generální plná moc. Nicméně jednalo by se nejspíš jen o zjednodušení, jistě ne o naprosté vyřešení problému poskytování souhlasu. Ale co v případě, kdy každý bydlí na druhé straně republiky? Zde nastává problém vzniklý geografickou vzdáleností a jedná se určitě i o finančně náročnější alternativu. Přidejme k tomu chladný vztah mezi těmito osobami, nebo dokonce nepřátelský vztah, a získání souhlasu je přinejmenším značně obtížné, ne-li nemožné. Nejspíš si na jednoznačnou odpověď budeme muset ještě počkat, do té doby budou všechno pouhé dohady, jak daný problém vyřešit.

2.3 Zletilost vs. svéprávnost

V souvislosti s problematikou nezletilých rodičů rozlišujeme dva základní pojmy: zletilost a svéprávnost. Někdy nejsou tyto dva odlišné pojmy používány správně a jsou směřovány. Nejspíš je tomu tak proto, že občanský zákoník z roku 1964 tyto dva pojmy ztotožnil a příliš je nerozlišoval.¹⁸ Pojem zletilost je upraven v § 30 odst. 1 občanského zákoníku a to následovně: „*Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku věku.*“ Bude se jednat o počátek dne osmnáctých narozenin.¹⁹ Zletilost tedy není totéž co svéprávnost. Zletilosti nabývá člověk dosažením určitého věku, osmnácti let. Jde tak o pevně stanovenou věkovou hranici. Ta se historicky měnila: od „ohledání těla“ ze středověku došel obecný zákoník občanský k hranici 24 let a poté 21 let. Hranici 18 let stanovil až občanský zákoník z roku 1950.²⁰ Svéprávnost je schopnost fyzické osoby samostatně právně jednat, vlastním jednáním nabývat subjektivní práva a povinnosti.²¹ Nelze se jí platně vzdát. Občanský zákoník se v ust. § 15 vrací k pojmu svéprávnost, v předchozí právní úpravě je znám jako způsobilost k právním úkonům, ale jedná se o totožný institut. Dosažením zletilosti nabývá člověk zpravidla i svéprávnosti.

¹⁷ SOVOVÁ, Olga. Informovaný souhlas v nových zdravotnických zákonech. In MITLÖHNER, Miroslav (ed.). *Sborník z XX. kongresu k sexuální výchově*. Pardubice: Kovář Petr – CAT Publishing, 2012, s. 124.

¹⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 41-43.

¹⁹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

²⁰ POLIŠENSKÁ, Petra; HRABALOVÁ, Marie; WOLFOVÁ, Hana. Institut svéprávnosti. *Právní rádce*, 2016, roč. XXIV., č. 1, s. 62-66.

²¹ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 156-159.

To však neznamená, že před nabytím zletilosti není člověk způsobilý jakkoli právně jednat nebo se zavazovat. Je to logické vzhledem k fungování společnosti, protože bez takové právní úpravy by si plně nesvéprávný nezletilý nemohl koupit v obchodě ani lízátko, protože by nemohl být subjektem kupní smlouvy.²² Do nabytí zletilosti je člověk způsobilý k právnímu jednání v rozsahu jeho rozumové a volní vyspělosti, v rozsahu jeho individuální vyspělosti.²³ Jde o částečnou svéprávnost nezletilého, který nenabyl plnou svéprávnost (ust. § 31 ObčZ). Rozumovou vyspělostí rozumíme schopnost posoudit podstatu i následky svého vlastního jednání, a to jak pozitivní (např. rozmnožení majetku obdarovaného), tak i negativní (např. potřeba ustájení darovaného koně). Přirozeným předpokladem je, že čím je věk nezletilého menší, tím klesá i jeho rozumová schopnost své právní jednání posoudit. Volní vyspělostí pak rozumíme schopnost nezletilého ovládnout své jednání vlastní vůlí.²⁴ Při posuzování rozumové a volní vyspělosti vycházíme z objektivního měřítko, tedy rozumové a volní vyspělosti, kterou má průměrný nezletilý v daném věku.²⁵ Plnou svéprávnost může mít pouze osoba, která je schopna si vytvořit svobodnou vůli a vnímat dosah svého jednání.²⁶ Osobou, která nemá svéprávnost v plném rozsahu, může však být nejen nezletilý, ale i osoba stížená duševní poruchou, jejíž svéprávnost byla omezena. O této problematice stručně pojednávám níže.

Výjimkou nabytí plné svéprávnosti zletilostí je její získání ještě před dosažením předepsaného věku. Jednou z možností, jak toho dosáhnout je přiznání svéprávnosti (*emancipace*), což je nový institut zavedený občanským zákoníkem upravený v § 37, kdy soud přizná za zákonem stanovených podmínek nezletilému plnou svéprávnost. O tomto institutu ještě pojednávám v samotné podkapitole. Druhou možností nabytí plné svéprávnosti před dovršením osmnácti let je uzavření manželství osobou starší 16 let na základě souhlasu soudu (ust. § 672).²⁷ V obou případech se bude jednat o výjimečné situace už z toho důvodu, že je třeba povolení soudu a pouze z důležitých důvodů (např. těhotenství nezletilé). Takové osoby budou sice plně svéprávné, ale až do dovršení osmnáctého roku věku zůstávají nezletilými. Pokud dojde k zániku manželství nebo k jeho prohlášení za neplatné, plná svéprávnost již nezaniká a bude se jednat o plně svéprávného nezletilého. Naopak v případě zdánlivého manželství, tedy manželství, které nikdy nevzniklo, se svéprávnosti nenabývá. Zákon výslovně hovoří o náležitostech, na nichž je nutno bezvýhradně trvat (ust. § 677 ObčZ) a bez jejich splnění manželství vůbec nevznikne.

²² POLIŠENSKÁ, Petra; HRABALOVÁ, Marie; WOLFOVÁ, Hana. Institut svéprávnosti. *Právní rádce*, 2016, roč. XXIV., č. 1, s. 62-66.

²³ OLEJAROVÁ, Žaneta. Právní jednání nezletilých a přiznání plné svéprávnosti. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 9, s. 18-19.

²⁴ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 159-164.

²⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 196-202.

²⁶ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 193-195.

²⁷ NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I.* 1. vydání. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2012. s. 18.

Takovou náležitostí je třeba požadavek nejméně 16 let. Pokud by však tento požadavek byl naplněn, ale k uzavření manželství dojde bez svolení soudu, bude se již jednat o manželství neplatné, ne zdánlivé.²⁸

Pouze pro úplnost dodávám, že každý zletilý člověk nemusí být plně svéprávný, protože existuje institut omezení svéprávnosti. Pokud by takové omezení svéprávnosti bylo v zájmu člověka, jehož se týká, a až poté co je vynaloženo potřebné úsilí ke zjištění jeho názoru, může soud jeho svéprávnost omezit. Rozhodování o tomto podstatném zásahu do přirozených práv člověka je svěřeno do výlučné soudní jurisdikce. A protože je to výrazný zásah do práv člověka, je nejprve třeba zvážit, zda nepostačují jiné mírnější a méně omezující opatření. Těmi jsou nápomoc při rozhodování a zastoupení členem domácnosti.²⁹ Podle nové právní úpravy již není možné fyzickou osobu zbavit svéprávnosti. Pouze je nutné stanovit rozsah omezení způsobilosti k právním úkonům a toto omezení může až hraničit se zbavením svéprávnosti, nicméně je nutno podotknout, že omezení svéprávnosti nezabavuje práva jednat v mimoprávních otázkách, jako například volba oblečení či svobodný pohyb, ani v běžných životních situacích, jako je nákup potravin apod.³⁰

2.4 Určování rodičovství

Abychom mohli pracovat s pojmem nezletilých rodičů, je třeba si objasnit, kdo vlastně je rodičem dítěte. Tuto problematiku nazýváme určování rodičovství. Má dvě části: určování mateřství a určování otcovství. Jsou upraveny v oddílu 1 dílu 2 hlavy II části druhé občanského zákoníku.³¹

2.4.1 Určování mateřství

Určování matky dítěte je podstatně jednodušší než určování otce dítěte. Určování mateřství je upraveno v § 775 občanského zákoníku: „*Matkou dítěte je žena, která je porodila.*“ Tato norma je kogentní, není možné se od ní nijak odchýlit (např. smlouvou nebo vzdáním se dítěte tak, že by se žena, která dítěte porodila, nebyla matkou).³² Zde je vyjádřena všeobecně přijatá zásada, že porod je jedinou právní skutečností pro rozhodnutí otázky mateřství, není třeba projevu vůle matky.³³ Zásada koresponduje s článkem 2 evropské Úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství: „*Určení matky dítěte narozeného mimo manželství bude záviset výhradně*

²⁸ Podrobněji: HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 49-75.

²⁹ NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník*. 1. vydání. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2012. s. 24-25.

³⁰ NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník*. 1. vydání. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2012. s. 24-25.

³¹ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

³² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 509.

³³ NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I*. 1. vydání. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2012. s. 162.

na skutečnosti porodu.³⁴ Nezáleží teda na tom, jak žena otěhotněla. Tento princip vyplývá ze staré římskoprávní zásady „*mater semper certa est*“, tedy že matka je vždy jistá.³⁵ Ačkoli je dodržována v českém prostředí dlouho, byla výslovně zakotvena až zákonem č. 91/1998 Sb., který výrazně novelizoval zákon o rodině, kdy bylo přidáno ustanovení § 50a: „*Matkou dítěte je žena, která dítě porodila.*“ Tím došlo k posílení práv ženy, která dítě porodila, a tím i k posílení předvídatelnosti a právní jistoty.³⁶

Je třeba dodat, že výše uvedené pravidlo je pravidlo právní. Právní matkou dítěte se stává žena, která dítě porodila. Tento právní stav však nemusí být vždy v souladu s genetickou realitou. S rozvojem vědy a techniky dochází k tomu, že žena, která dítě porodila, nemusí být nositelkou stejné genetické informace, protože k těhotenství došlo pomocí dárcovství vajíčka a umělého oplodnění. Nesoulad genetického a právního stavu nastává pouze tehdy, pokud vajíčko není získáno od ženy, která má být uměle oplodněna, ale od ženy jiné. Následně je vloženo do těla ženy, od níž vajíčko nepochází. Tuto oblast asistované reprodukce však občanský zákoník v úpravě mateřství neupravuje a po právní stránce tedy genetická realita není relevantní.³⁷ Žena, která dítě porodí, bude matkou dítěte. Pokud došlo pouze k dárcovství vajíčka jinou ženou, a takto uměle oplodněná žena si chce dítě ponechat, z právního hlediska nevzniká problém a uplatníme ust. § 775 ObčZ. Pokud by však mělo dojít pouze k donošení plodu a porodu dítěte cizí ženou pro objednatelný pár, nazýváme tuhle situaci náhradním (surrogačním) mateřstvím. Pak rozlišujeme náhradní mateřství *tradiční*, kdy vajíčko pochází od náhradní matky a ta nosí pro jinou ženu dítě geneticky vlastní (v tomto případě není ani nutné využít asistované reprodukce), a náhradní mateřství *gestační*, kdy náhradní matka nosí pro druhou dítě, jehož genetickou původkyní není.³⁸ Zde se již bez asistované reprodukce neobejdeme.

V českém právním řádu není náhradní mateřství upraveno, na rozdíl od některých jiných států, kterými jsou např. Velká Británie, Ukrajina, Rusko či Indie. Zmínku najdeme pouze v ust. § 804 ObčZ a to za účelem prolomení zákazu osvojení mezi příbuznými v linii přímé a mezi sourozenci.³⁹ I zde bude matkou dítěte, žena, která jej porodila. Dítě se může dostat do rodiny, pro kterou náhradní matka dítě porodila, pouze na základě osvojení. S ohledem na mlčení zákonodárce ve věci náhradního mateřství, vyjma ust. § 804 ObčZ, nelze dovodit, že je náhradní

³⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství

³⁵ KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. s. 73.

³⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 32-33.

³⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 506-520.

³⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 279-283.

³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 506-520.

mateřství povoleno.⁴⁰ Vzhledem k tomu, že se o něm však již zmiňuje, k rozvoji vědy a techniky a rovněž vývoji společnosti by bylo *lege ferenda* vhodné upravit náhradní mateřství podrobněji, alespoň v určité minimalistické podobě, tedy úpravě rámcové, která by vymezila alespoň základní pravidla a mantinely.⁴¹ K tomu by mohlo dojít třeba jen pomocí novelizace občanského zákoníku, kdy by nebylo nutné přijít zcela nový právní předpis. Pokud by zákonodárce usoudil, že by bylo třeba upravit surrogační mateřství podrobněji a komplexněji, bez přijetí zcela nového zákona se nejspíš neobejdeme. Z praktického hlediska by bylo v tomto případě vhodné zapracovat i jeho provedení do zákona o specifických zdravotních službách. Dle mého názoru současná neexistující úprava není vhodným řešením a do budoucna by nebylo vhodné nechat rozhodování související s náhradním mateřstvím pouze na judikatuře, protože každý soud by mohl rozhodovat odlišně, což považuji za nežádoucí. Zákonodárce by se mohl inspirovat zahraniční právní úpravou. Je totiž možné, že se bude náhradního mateřství užívat více, a to nejen díky ust. § 804 ObčZ, a mohlo by dojít problémům s jeho aplikací nebo zneužíváním za účelem ekonomickým, kdy by *de facto* docházelo k obchodu s dětmi. Proto je třeba něčemu takovému předejít a bezpodmínečně konzultovat případnou právní úpravu s odborníky.

Občanský zákoník neobsahuje hmotněprávní zakotvení ohledně popírání mateřství. Nicméně procesní úpravu popírání mateřství najdeme v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZZŘS“). Najdeme ji v jediném ustanovení, a to ust. § 426: „*Pro řízení o určení a popření mateřství se použijí ustanovení o řízení o určení a o popření otcovství přiměřeně.*“ Je tedy zjevné, že přiměřeně použijeme ustanovení o určování a popírání otcovství, přestože ne všechna ustanovení upravující řízení o určení a popření otcovství budou použitelná.⁴² Stejným způsobem budeme muset postupovat i v hmotněprávní úrovni a použít přiměřeně ustanovení občanského zákoníku, která se týkají hmotněprávní úpravy popírání otcovství, což vyplývá z ust. § 10 ObčZ. Řízení o určení mateřství je možné vést v případě, že dítě nemá v matriční knize zapsány rodiče, např. dítě, které bylo nalezeno, a proto matka nebyla do matriky zapsána ihned po narození dítěte podle ust. § 775 ObčZ, a pak v případě, že mateřství ženy bylo popřeno a nyní je třeba určit matku dítěte. Řízení o popírání mateřství je pak možné tehdy, pokud je tvrzeno, že žena, která je zapsána v matrice jako matka dítěte, dítě ve skutečnosti neprodila (kromě případů osvojení). Například proto, že žena vůbec nerodila, nebo porodila jiné dítě a následně došlo k záměně dětí,

⁴⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním mateřství a kulhajícími mateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 729.

⁴¹ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 108-126.

⁴² LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s.740-741.

nebo dítě porozené matkou zemřelo a ona vydává za své cizí dítě.⁴³ Podstatou řízení je zjištění, zda žena dítě, o něž v řízení jde, porodila či nikoliv. V souladu s ust. § 775 ObčZ tedy nezáleží na genetické příbuznosti ženy a dítěte, ale na skutečnosti porodu.⁴⁴

2.4.2 Určování otcovství

U otce dítěte neexistuje tak jednoduchý způsob určení jeho rodičovství jako u matky dítěte. Zde si musíme pomoci prostřednictvím tzv. domněnek otcovství. Ty byly vytvořeny z důvodu dlouhodobé neexistence možnosti zjistit důkaz biologického pouta mezi dítětem a určitým mužem. Přestože v dnešní době díky vědeckému pokroku lze zjistit pomocí rozborů DNA existenci biologického pouta s tak vysokou pravděpodobností, že hraničí s jistotou, občanský zákoník i nadále upravuje určování otcovství pomocí domněnek. Diagnostika DNA se uplatňuje v situacích sporných, což je požadavek zakotvený v čl. 5 Evropské úmluvy o právním postavení dětí narozených mimo manželství: „*V řízení týkajícím se otcovství budou přípustné vědecké důkazy, jež mohou napomoci určení nebo vyloučení otcovství.*“⁴⁵ Domněnky najdeme je upraveny v ustanoveních § 776-784 ObčZ. Vzhledem k tomu, že otcovství je v těchto domněnkách spojeno se skutečnostmi, z nichž lze na biologické otcovství usuzovat pouze s určitou mírou pravděpodobnosti (tj. nikoliv s jistotou), jsou tyto domněnky konstruovány jako domněnky vyvratitelné (byť v zájmu právní jistoty ve statusových vztazích není možnost jejich vyvracení zcela neomezená).⁴⁶ Problematika určování otcovství není primárním účelem této práce, proto zde pouze nastíním pravidla, kterými si pomáháme při určování otce dítěte. Nicméně se jedná o složitější oblast (souvisí s ní i popírání otcovství), na kterou by se dala zcela nová diplomová práce. Pro podrobnější informace odkazuji do samotného zákona nebo jiné literatury zabývající se touto oblastí rodinného práva.

Lze říci, že prvá domněnka vychází z pravděpodobnosti souladu právního, biologického a sociálního rodičovství, z ochrany poskytované zákonem rodině založené manželstvím v ust. § 3 odst. 2 písm. b), ze zákonného požadavku, aby si byli manželé *věrni* (ust. § 687 odst. 2 ObčZ), a veřejného zájmu na jistotě a stabilitě ve statusových poměrech.⁴⁷ První domněnka otcovství svědčí ve prospěch manžela matky, pokud se dítě narodí v době od uzavření manželství do uplynutí třicátého dne poté, co zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného. Není zde potřeba jakéhokoliv dalšího projevu vůle ze

⁴³ SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštní řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 802-803.

⁴⁴ LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. s.740-741.

⁴⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. s. 49-51.

⁴⁶ ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 284-288.

⁴⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 136-141.

strany rodičů či úředního rozhodnutí a zápis v matrice má tak pouze deklaratorní charakter.⁴⁸ Nezáleží na tom, jak došlo k zániku manželského statusového poměru. Není ani rozhodné, zda spolu manželé žijí či nikoli, nebo zda manžel matky o jejím těhotenství věděl, resp. dítě objektivně (ne)mohl zplodit, např. z důvodu výkonu trestu.⁴⁹ Pokud se uplatní první domněnka otcovství, není možné použít domněnky ostatní. To platí i v případě, že žena počala dítě prostřednictvím asistované reprodukce bez ohledu na to, zda byl použit genetický materiál manžela či dárce spermatu za předpokladu, že manžel dal souhlas k umělému oplodnění podle zákona o specifických zdravotních službách.⁵⁰

Zákon nezapomíná ani na případy, kdy se po zániku manželství matka znovu provdá za jiného muže. Pokud se v ochranné lhůtě 300 dní matka dítěte znovu provdá, má se za to, že otcem dítěte je pozdější manžel (ust. § 776 odst. 2 ObčZ). Vzhledem k okolnostem, které pravidelně takovou situaci provázejí, je biologické otcovství pozdějšího manžela pravděpodobnější než manžela bývalého.⁵¹ Nicméně v případě, že pozdější manžel své otcovství úspěšně popře, bude prvá domněnka svědčit manželovi předchozímu.⁵²

V případě, že se dítě narodí v době mezi zahájením řízení o rozvodu a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel či bývalý manžel před soudem prohlásí, že není otcem dítěte a zároveň se za otce prohlásí jiný muž, máme za to, že otcem dítěte je tento muž za předpokladu, že se k oběma prohlášením matka připojí (ust. § 777 odst. 1 ObčZ). To znamená, že souhlasným prohlášením matky dítěte, muže, který je zapsán v matrice jako otec, a jiného muže před soudem, že právě tento muž je otcem dítěte, dojde k vyloučení domněnky, že manžel matky je otcem dítěte. Jde o novinku, která zohledňuje fakt, že v současné době dochází k velkému počtu rozvodů a toto pravidlo umožňuje určení otcovství se současným popřením otcovství manžela.

Zákon myslí i na situace, kdy je dítě počato umělým oplodněním. Je to rozumný a nezbytný požadavek související s rozvojem vědy. Jestliže je žena uměle oplodněna a není vdaná (v opačném případě bychom použili domněnku svědčící manželovi matky), pak zákon přiznává otcovství tomu muži, který dal k umělému oplodnění souhlas. Souhlas k umělému oplodnění upravuje zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Ten stanovuje jako předpoklad zákroku písemný souhlas neplodného páru s provedením asistované reprodukce, který je třeba udělit před každým umělým oplodněním. Dále již není potřeba žádného projevu

⁴⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 284-288.

⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975).* Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 521-530.

⁵⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 136-141.

⁵¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 284-288.

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 136-141.

vůle matky ani muže nebo úředního rozhodnutí k určení otcovství (na rozdíl od zákona o rodině) a zápis do matriky má pouze deklaratorní charakter.⁵³

Druhou domněnku užijeme v případě, že není možné určit otcovství podle předcházejících pravidel. Pak máme za to, že otcem je muž, jehož otcovství je určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže před soudem nebo matričním úřadem, že tento muž je otcem dítěte (ust. § 779 ObčZ). Takové prohlášení je možné učinit i k *nasciturovi*, dítěti nezletilému i dítěti zletilému.⁵⁴ Souhlasné prohlášení se skládá ze dvou jednostranných právních jednání, právního jednání matky a muže, který s ní souhlasné prohlášení činí, jejichž obsah musí být totožný. Nejedná se tedy o smlouvu.⁵⁵ Zákon pak dále ještě upravuje výjimky u prohlášení nezletilého, který není plně svéprávný, a u matky, která není schopna pro duševní poruchu posoudit význam svého prohlášení, kde je nutné takové prohlášení provést pouze před soudem, ne na matričním úřadě. Zde bude posuzovat soud, zda nezletilý či osoba omezená na svéprávnosti má dostatečnou způsobilost k takovému právnímu jednání a zda může takové právní jednání učinit.

Jestliže není možné určit otcovství žádným výše uvedeným způsobem, otcovství dítěte určuje soud na návrh matky, dítěte nebo muže, který o sobě tvrdí, že je otcem. Soud se pak řídí pravidlem, podle kterého se má za to, že otcem dítěte je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více jak tři sta dní, ledaže by jeho otcovství vylučovaly závažné okolnosti, např. neplodnost muže (ust. § 783 ObčZ). V soudním řízení se pak dokazuje většinou pomocí svědeckých výpovědí, případně také znaleckým dokazováním, např. analýza DNA. V soudním řízení lze domněnku vyvracet a prokázat opak. Rozsudek však má již charakter konstitutivní, vzniká tak překážka věci rozsouzené, a proto není možné takto určené otcovství popírat.⁵⁶

První dvě domněnky je možné popírat, pokud se muž, který je zapsán v matrice jako otec, domnívá, že není biologickým otcem dítěte. Popírání je však omezeno prekluzivními lhůtami, protože po určité době se v rámci nejlepšího zájmu dítěte dává přednost sociálnímu rodičovství, tedy muži, který dítě vychovává, na kterého si dítě již zvyklo, před biologickým otcem dítěte. Problematika popírání otcovství je složitější a proto vzhledem k rozsahu práce odkazují do zákona a příslušné literatury.

⁵³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 291-293.

⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 141-146.

⁵⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 294-297.

⁵⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 304-308.

2.5 Přiznání svéprávnosti

2.5.1 Pojem

Přiznání svéprávnosti, neboli emancipace, je staronovým institutem do českého právního řádu znovu zavedený zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Ale z minulosti již tento institut známe. Jak zmiňuje důvodová zpráva k občanskému zákoníku, tento institut byl v českém právním řádu opuštěn v roce 1950 s tím, že toto řešení není po snížení věku pro dosažení zletilosti na osmnáct let již namístě. Tradice však sahá až do římského práva, kde byl znám institut *venia aetatis* neboli prominutí let. Nejedná se o totožný institut, jaký známe dnes, ale pouze podobný. Udílel je císař mravně zachovalým mužům, kteří dosáhli věku 20 let nebo ženám, které dosáhly věku 18 let. Udělením se stávali zletilými, což je rozdílné pojetí od dnešní právní úpravy přiznání svéprávnosti, kdy se nezletilec stává plně svéprávným, ale zletilým výlučně dosažením věku 18 let.⁵⁷ Svéprávnost však měla svá omezení, kdy k zastavení nebo zcizení nemovitosti bylo potřeba zletilosti skutečné.⁵⁸ Nová právní úprava je inspirována úpravou v ruském a québeckém občanském zákoníku. Dle ruské právní úpravy je možné přiznat svéprávnost nezletilému staršímu 16 let, který pracuje nebo podniká se souhlasem rodiče, osvojitele nebo opatrovníka rozhodnutím poručnického nebo opatrovnického orgánu nebo soudu.⁵⁹ Tato právní úprava se velmi podobá nové české právní úpravě. Úprava v québeckém občanském zákoníku, je složitější než u nás nebo v Rusku. Zde rozlišují emancipaci jednoduchou a plnou. Jednoduchá emancipace dává nezletilému plnou svéprávnost, ale s určitými omezeními, nemá tedy stejné rozsah možností k právním jednáním jako osoba zletilá. Plná emancipace zde existuje v trochu jiném pojetí, přiznává plnou svéprávnost nezletilému buď sňatkem nebo je mu přiznána soudem.⁶⁰

Institut přiznání svéprávnosti je upraven v ustanovení § 37: „*Navrhne-li nezletilý, který není plně svéprávný, aby mu soud přiznal svéprávnost, soud návrhu vyhoví, pokud nezletilý dosáhl věku šestnácti let, pokud je osvědčena jeho schopnost sám se žít a obstarat si své záležitosti a pokud s návrhem soublasí zákonný zástupce nezletilého. V ostatních případech soud vyhoví návrhu, je-li to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.*“ Jedná se tedy nový způsob získání plné svéprávnosti vedle nabytí zletilosti a uzavření manželství. Tento institut zohledňuje rozvoj společnosti, kdy se čím dál častěji objevují případy ještě nezletilých, kteří již po ukončení povinné školní docházky jsou schopni se osamostatnit a

⁵⁷ KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. s. 77.

⁵⁸ MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. s. 388-394.

⁵⁹ PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349-356.

⁶⁰ PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349-356

vydělávat si sami na živobytí.⁶¹ Jako příklad mohou posloužit schopnosti mladistvých v informatice, programování apod. Soudci při rozhodování o přiznání svéprávnosti musí zvážit všechny okolnosti, které jsou rozhodné pro zjištění způsobilosti nezletilého postarat se sám o sebe a své záležitosti. Bylo nepraktické, kdyby taková nezletilá osoba, která je schopna se sama živit, musela neustále požadovat souhlas k některým právním jednáním od svého zákonného zástupce, i když je sama způsobilá takový úkon učinit (a možná i způsobilejší než zákonný zástupce, který nemusí mít takové znalosti v oboru, ve kterém nezletilý podniká nebo kterým se zabývá). Nicméně je třeba si uvědomit, že se jedná o jinou situaci, než kterou předpokládá ust. § 33 ObčZ. Zde je upravena možnost zákonného zástupce dát souhlas k samostatnému provozování obchodního závodu, nebo jiné obdobné výdělečné činnosti. Zde se stává nezletilý způsobilý k jednání, která jsou spojena pouze s touto činností. Přiznání svéprávnosti však jde ještě dál, přestože jeden s faktorů k přiznání svéprávnosti, může být to, že nezletilý sám podniká, ale to pouze jako prostředek k naplnění schopnosti sám se živit.

2.5.2 Podmínky

Z dikce občanského zákoníku plyne, že existují jakési dva druhy přiznání svéprávnosti. První druh emancipace můžeme nazvat jako „základní“, kdy jsou pevně dané podmínky, a druhý, který použijeme v ostatních případech, kdy je to z vážných důvodů v zájmu nezletilého. Nejprve se budu věnovat „základnímu“ přiznání svéprávnosti.

První podmínkou při přiznávání plné svéprávnosti je dosažení věku 16 let, přičemž nezletilý nesměl svéprávnost získat uzavřením manželství, o kterém jsem se již výše zmiňovala. Dle pravidel počítání času upravených v ustanoveních § 601 a násl. ObčZ vzniká právo nebo povinnost vázané na určitý den počátkem tohoto dne. Šestnácti let bude dosaženo v 00:00 v den šestnáctých narozenin. Pokud není tento předpoklad splněn, zkoumání dalších podmínek nemá význam.⁶²

Pokud nezletilý dosáhl věku 16 let, může podat návrh na přiznání svéprávnosti za předpokladu, že souhlasí zákonný zástupce nezletilého. Jedná se čistě o návrhové řízení, ve kterém se postupuje podle ZZŘS. Aktivně legitimován je nezletilý a zákonný zástupce za předpokladu souhlasu nezletilého s tímto návrhem.⁶³ Bez souhlasu nezletilého není možné svéprávnost přiznat, protože takové rozhodnutí může vést k újmě nezletilého a přiznáním

⁶¹ OLEJAROVÁ, Žaneta. Právní jednání nezletilých a přiznání plné svéprávnosti. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 9, s. 20.

⁶² PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349-356.

⁶³ § 37 ObčZ, § 468 odst. 2 ZZŘS

svéprávnosti se nezletilý v podstatě vzdává ochrany, která mu jako nezletilému ze zákona náleží. Je tedy potřeba shody mezi zákonným zástupcem a nezletilým.

Klíčovou podmínkou pro přiznání svéprávnosti bude zajisté osvědčení schopností nezletilého sám se živit a obstarávat si své záležitosti. Pod tím si musíme představit schopnost se postarat se sám o sebe v praktickém životě, např. činit rozhodnutí o sobě samém, zajistit si příjem k zajištění základních životních potřeb (bydlení, strava, ošacení atd.). To bude například tehdy, kdy nezletilý již vykonává závislou pracovní činnost, ne však pouze ojedinělé brigády o letních prázdninách apod.⁶⁴ Ale je třeba, aby soud přihlížel i k dalším okolnostem např. zda je na takové sociální úrovni, aby zvládl roli dospělého ve společnosti a unesl tíhu odpovědnosti za vlastní jednání, a to bez toho, aby škodil sobě nebo jiným.⁶⁵ Je třeba si uvědomit, že rozhodnutí soudu o tom, zda nezletilému plnou svéprávnosti přizná či nikoli, musí být vždy v zájmu takového nezletilého, proto je hledisko posuzování jeho dostatečné vyspělosti obzvláště citlivou a důležitou otázkou, kterou není radno podceňovat. Schopnost sám se živit a obstarat si své záležitosti je nutno v řízení prokázat. V řízení, které je ovládáno vyšetřovací zásadou, proto bude třeba provést takové důkazy, které budou schopny toho dosáhnout, bezpochyby výslech nezletilého a zákonného zástupce, ale třeba i znalecký posudek pedopsychologie.⁶⁶

Poslední podmínkou „základního“ přiznání svéprávnosti je souhlas zákonného zástupce nezletilého. Zákonnými zástupci jsou rodiče, příp. jeden rodič, nebo poručník. V případě, že má nezletilý oba dva rodiče, bude pravděpodobně třeba souhlasu obou rodičů. V případě, že se rodiče nedohodnou, bude se postupovat podle ustanovení občanského zákoníku, která upravují řešení sporů mezi rodiči. Kromě souhlasu zákonného zástupce je samozřejmě třeba souhlasu samotného nezletilého. To nám plyne hned z úvodu ustanovení § 37 odst. 1 ObčZ z formulace „*Navrhne-li nezletilý...*“. Nicméně zákon umožňuje v odstavci 2 téhož ustanovení, aby návrh podal za nezletilého zákonný zástupce, pokud s tím bude nezletilý souhlasit. V případě, že jsou splněny všechny výše uvedené podmínky, je na přiznání svéprávnosti právní nárok.

Výše uvedené podmínky jsou podmínky pro „základní“ případy přiznání svéprávnosti. V ostatních případech však zákon rovněž umožňuje nezletilému přiznat svéprávnosti, což nalezneme v ustanovení § 37 odst. 1 věty druhé ObčZ a to za předpokladu, že je to z vážných důvodů v zájmu nezletilého. Vážnými důvody může být např. neschopnost zákonných zástupců postarat se o nezletilého, poskytovat mu péči apod. Zde však již právní nárok na přiznání svéprávnosti neexistuje.

⁶⁴ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I. 1.* vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 182-186.

⁶⁵ LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 216.

⁶⁶ MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117.* Praha: Leges, 2013. s. 388-394.

Otázkou zůstává, které podmínky ze „základního“ druhu, musí být splněny zde. Zákon totiž druhý druh přiznání svéprávnosti blíže neupřesňuje. Existující literatura se v této otázce rozchází. Někde najdeme názor, že není třeba dodržení žádné z výše uvedených podmínek, v jiné literatuře naopak, že je třeba dodržení všech výše uvedených předpokladů kromě souhlasu zákonných zástupců, což má být podle autorů důvod zakotvení druhého způsobu emancipace. Čistě gramatickým výkladem můžeme dojít k závěru, že pokud některá z výše uvedených podmínek splněna není, tak na přiznání svéprávnosti sice není právní nárok, soud však může svéprávnost přiznat, pokud je z vážných důvodů v zájmu nezletilého. Nicméně je třeba použít i jiné druhy výkladů, např. účelový.⁶⁷ Dle mého názoru je třeba vždy dodržet podmínku schopnosti nezletilého sám s žít a obstarávat si své záležitosti, v čemž tkví podstata institutu.⁶⁸ Pokud by neměla být dodržena tato podmínka, mohlo by to mít vážné nepříznivé důsledky pro nezletilého.

Co se týká podmínky dosažení věku 16 let, nejspíš by nebylo správné trvat striktně na jejím dodržení, za předpokladu, že bude naplněna předchozí podmínka a bude zde existovat důležitý důvod pro přiznání svéprávnosti, obzvláště v případech, kdy se bude jednat o nezletilého ve věku blízkém 16 let.⁶⁹ Jiný názor je však postaven na myšlence dodržení této podmínky, protože pak by mohlo dojít k situaci, kdy nezletilá svéprávná osoba, která ještě nedosáhla věku 16 let, uzavře manželství, což je z hlediska morálních pravidel společnosti nepřijatelné.⁷⁰

U podmínky souhlasu zákonných zástupců nejsou ani v literatuře žádné spory, nejspíš proto, že převážně na tyto případy je ustanovení mířeno. Tedy když zákonný zástupce odmítá dát souhlas k emancipaci nezletilého, přestože jsou všechny podmínky splněny. Tím bude možné řešit situaci, kdy se zákonní zástupci (zpravidla rodiče nezletilého) nedohodnou na tom, zda souhlas k přiznání svéprávnosti udělí nebo ne.⁷¹

Vzhledem k tomu, že občanský zákoník tento druhý druh přiznání svéprávnosti nijak neupřesňuje, budeme si muset počkat, jak budou v této oblasti soudy v budoucnosti rozhodovat. Zákonodárce možná právě z důvodu variability životních situací tuto problematiku více nerozvíjel, aby byl dán prostor soudní judikatuře.

Nezletilý se stává svéprávným okamžikem právní moci rozhodnutí o přiznání svéprávnosti. Na základě právní moci rozhodnutí o přiznání svéprávnosti se na nezletilého, jemuž byla svéprávnost přiznána, vztahují ustanovení o plně svéprávných osobách. Dalším důsledkem je např. zánik rodičovské odpovědnosti a nároků s ní spojených, např. nárok na výživné.⁷² Naopak

⁶⁷ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 182-186.

⁶⁸ MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I.* § 1-117. Praha: Leges, 2013. s. 388-394.

⁶⁹ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 182-186.

⁷⁰ MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I.* § 1-117. Praha: Leges, 2013. s. 388-394.

⁷¹ ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 182-186.

⁷² LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 213-217.

plně svéprávnému nezletilému nelze prodat alkoholický nápoj, protože dle zákona č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami, se zakazuje prodávat alkoholické nápoje „osobám mladším 18 let“. Zde tedy přiznání svéprávnosti nebude mít vliv.⁷³

⁷³ PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349-356.

3 Právní postavení nezletilých rodičů v jednotlivých vybraných institutech

3.1 Rodičovská odpovědnost

3.1.1 Pojem rodičovské odpovědnosti, její nositelství a výkon

Zákonná definice rodičovské odpovědnosti podle občanského zákoníku se příliš neliší od definice rodičovské zodpovědnosti podle zákona o rodině, i když došlo k zakotvení podrobnějšího výčtu. Ust. § 858 ObčZ však má být upřesněním toho, co je dle judikatury za rodičovskou odpovědnost považováno: „*Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.*“⁷⁴ Jde o demonstrativní výčet povinností a práv, které mají rodiče vůči svému nezletilému dítěti. Je to nejvýznamnější soubor práv a povinností rodičů vůči jejich dětem a jim odpovídajících práv dětí domáhat se řádného plnění těchto rodičovských povinností.⁷⁵ Patří sem zejména ochrana a výchova dítěte, jeho zastupování, udržování osobního styku s dítětem, správa jmění dítěte, možnost určení bydliště dítěte a další. Rodičovská odpovědnost ale nezahrnuje všechny povinnosti a práva, která rodiče vůči dítěti mají. Nepatří sem např. vyživovací povinnost, právo dát souhlas s osvojením dítěte nebo právo určit jméno dítěte.⁷⁶

Občanský zákoník v ust. § 865 odst. 1 stanoví, že rodičovská odpovědnost náleží stejně oběma rodičům a že ji má každý rodič, pokud jí nebyl zbaven. Právně určený rodič se stává nositelem rodičovské odpovědnosti *ex lege*, bez ohledu na svoji plnou či omezenou svéprávnost a bez nutnosti splnění další podmínky.⁷⁷ Dochází tak k posílení postavení rodiče, protože ZOR naproti tomu přiznával rodičovskou odpovědnost pouze rodiči s plnou způsobilostí k právním úkonům s možností přiznání rodičovské odpovědnosti soudem ve vztahu k péči o dítě i nezletilému staršímu 16 let za předpokladu, že měl nezletilý rodič dostatečnou způsobilost pro výkon práv a povinností souvisejících s rodičovskou odpovědností.⁷⁸ Oba rodiče jsou obecně nositeli rodičovské odpovědnosti ve stejném rozsahu, nelze preferovat jednoho rodiče před

⁷⁴ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655-975). *Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.813-824.

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp.zn. 21 Cdo 3909/2010 (získáno 1. března 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

⁷⁷ SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomouciensia*, 2014, vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 35.

⁷⁸ HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011. s. 107-110.

druhým.⁷⁹ V tomto směru se uplatňuje zásada rovnosti, kdy matka i otec mají svá subjektivní práva z rodičovské odpovědnosti na stejné úrovni a to jak kvantitativně, tak i kvalitativně.⁸⁰ K tomu se vyjadřoval i Ústavní soud ve své judikatuře.⁸¹ To samozřejmě neplatí v případě, že je rodičovská odpovědnost jednoho z rodičů omezena, což může učinit pouze soud na základě zákonem stanovených podmínek. Soud rovněž musí rozhodnout o rodičovské odpovědnosti v případě, že je omezována svéprávnost rodiče.⁸² Rodičovská odpovědnost vzniká již samotným narozením dítěte, tedy na základě existence vztahu rodičovství, přičemž rodiče nemusí být manželé, záleží na tom, kdo je jako rodič dítěte zapsán v matrice. U matky vzniká rodičovská odpovědnost narozením dítěte, u otce je tento okamžik odložen do okamžiku určení jeho otcovství.⁸³ Zaniká pak okamžikem nabytí plné svéprávnosti dítěte. Nositelem povinností a práv z rodičovské odpovědnosti vyplývajících je tak i rodič nezletilý bez ohledu na věk, resp. na míru svéprávnosti, a také rodič omezený soudem ve svéprávnosti.⁸⁴ Rodiče se nemohou rodičovské odpovědnosti vzdát, ale mohou např. svěřit osobní péči do rukou osoby (prarodičům o prázdninách).⁸⁵

Nově je třeba rozlišovat nositelství rodičovské odpovědnosti a její výkon. Výkonem rozumíme samotnou realizaci povinností a práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti. Jde jak o běžné každodenní záležitosti, tak i o ty významné jako třeba výběr školy, kterou bude dítě navštěvovat.⁸⁶ Rodiče jsou při výkonu rodičovské odpovědnosti povinni vždy zvažovat, zda je jejich jednání v zájmu dítěte.⁸⁷ S tím souvisí i povinnost zjišťovat a přihlídnout k názoru dítěte a to tak, že mu musí sdělit všechny potřebné informace k tomu, aby si dítě mohlo vytvořit vlastní názor. To však bude platit pouze v případech, kdy je dítě schopnost pochopit a posoudit sdělené informace a vytvořit si na ně vlastní názor.⁸⁸ Rodiče mají vykonávat rodičovskou odpovědnost ve vzájemné shodě. Pokud jde o běžnou záležitost nemusí se rodiče na všem předem domluvit, ale klidně stačí souhlas jednoho z nich a není nutné vyjádření druhého.⁸⁹ V případě významných

⁷⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 459-460.

⁸⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého.* Praha: Leges, 2013. s. 1154-1165.

⁸¹ Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1609/08 (získáno dne 9. března 2016 z databáze NALUS)

⁸² zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo.* 3. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. s. 221.

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 185-204.

⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.838-846.

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.892-895.

⁸⁷ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 478-480.

⁸⁸ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. listopadu 1967, sp. zn. 5 Cz 119/67 (získáno dne 8. března 2016 z www.beck-online.cz).

záležitostí, zákon stanovuje povinnost rodičů dohodnout se mezi sebou. Pokud se nedohodnou, učiní za ně rozhodnutí soud.⁹⁰

3.1.2 Nezletilý nesvéprávný rodič

Jak už bylo zmíněno výše, každý rodič je nositelem rodičovské odpovědnosti. Ne každý rodič má právo výkon rodičovské odpovědnosti realizovat, protože by to nemuselo být v nejlepším zájmu dítěte. A to právě v případech, kdy je rodič ještě nezletilý a nesvéprávný za předpokladu, že není schopen rodičovskou odpovědnost řádně vykonávat. Pro tyto případy občanský zákoník upravuje následující pravidlo v ust. § 868: „*Výkon rodičovské odpovědnosti nezletilého rodiče, který dříve přiznáním svéprávnosti nebo uzavřením manželství nenabyl plné svéprávnosti, je až do doby, kdy nabude plnou svéprávnost, pozastaven; to neplatí o výkonu povinnosti a práva péče o dítě, ledaže soud vzhledem k osobě rodiče rozhodne, že výkon také této povinnosti a tohoto práva se pozastavuje až do doby, kdy rodič nabude plnou svéprávnost.*“ K pozastavení dochází přímo ze zákona, není třeba žádného rozhodnutí, na rozdíl od případů, kdy je výkon rodičovské odpovědnosti omezen soudem (ust. § 868 odst. 2 ObčZ). Pozastavení *ex lege* trvá až do nabytí plné svéprávnosti rodiče, a to jak dovršením 18 let, tak i uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti. Například čtrnáctiletá matka nemůže dítě právně zastupovat a spravovat jeho jmění, protože sama není schopna spravovat ani své vlastní záležitosti.⁹¹ Důsledkem sistace (pozastavení) rodičovské odpovědnosti je, že tu musí být osoba, která rodičovskou odpovědnost bude vykonávat místo rodičů, pokud je rodičovská odpovědnost obou rodičů pozastavena. Takovou osobou je poručník.⁹² Pokud však je nezletilý jen jeden z rodičů, vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu druhý rodič.

Pozastavení rodičovské odpovědnosti *ex lege* znamená, že nezletilý nesvéprávný rodič nesmí dítě právně zastupovat a spravovat jeho jmění. Nezletilý nesvéprávný rodič tudíž není zákonným zástupcem dítěte, na rozdíl od obecné úpravy, kdy rodiče mají právo a povinnost dítě zastupovat při právních jednáních, ke kterým není právně způsobilé.⁹³ S ohledem na částečnou svéprávnost nezletilých osob upravenou v občanském zákoníku v ust. § 31 je dle literatury možné akceptovat názor, že nezletilý rodič, který může vykonávat osobní péči o dítě, může např. přijímat pro dítě výživné a nakládat s ním.⁹⁴ S tímto názorem souhlasím i já vzhledem k tomu, že pokud by nezletilý rodič nebyl schopen ani osobní péče, byla by mu osobní péče zakázána soudním rozhodnutím. Pozastavení rodičovské odpovědnosti se totiž *ex lege* netýká osobní péče o dítě.

⁹⁰ SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, č. 1, s. 5-11.

⁹¹ ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 189-191.

⁹² ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 464-468.

⁹³ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.863-867.

Tou rozumíme péči o zdraví dítěte, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.⁹⁵ Osobní péče o dítě zůstává rodiči, který je nedostatečně právně vybaven, zachována s tím, že mu přísluší výkon povinností a práv, která souvisejí s touto osobní péčí o dítě.⁹⁶

Ovšem i této oblasti je možno rodiče omezit, pokud má soud za to, že nezletilý nesvéprávný rodič není schopen o dítě řádně pečovat. Soud je v řízení v každém individuálním případě povinen zjistit, zda je nezletilý schopen o dítě řádně osobně pečovat.⁹⁷ V případě, že soud zjistí, že nezletilý rodič nemůže vykonávat ani řádnou osobní péči, např. z důvodu nevyzrálosti nebo závislosti na návykových látkách, pozastaví mu i výkon osobní péče o dítě.⁹⁸ Zde je jasně vidět posun oproti ZOR, kdy rodičovskou odpovědnost ve vztahu k péči o dítě musel přiznávat soud, dovršil-li nezletilý rodič alespoň 16 let..⁹⁹ Osobně v tom spatřuji posílení vztahu rodič-dítě, což je bezesporu pozitivní změnou.

Občanský zákoník koncipuje osobní jako osobní péči v užším smyslu, nezahrnuje sem např. osobní styk s dítětem, ochranu dítěte ani jeho výchovu. To by znamenalo, že přestože nezletilý rodič má povinnost a právo o dítě osobně pečovat, ale jeho rodičovská odpovědnost v oblasti osobního styku je pozastavena?¹⁰⁰ Zákonodárce zde nejspíše nedomyslel spojitost ust. § 858 a § 868 odst. 1. Formulaci ust. § 868 odst. 1 považuji za trochu nešťastnou. Dle mého názoru by zde měla být uvedena výjimka ze zákonného pozastavení nejen pro osobní péči, ale třeba i pro osobní styk s dítětem. Nicméně lze předpokládat, že budeme analogicky dovozovat i výjimku pro osobní styk s dítětem, případně se judikatura s tímto problémem do budoucna vypořádá sama a nebude třeba ustanovení ani novelizovat.

Důvodová zpráva k občanskému zákoníku však uvádí, že ne každý nezletilý rodič musí být na svém výkonu rodičovské odpovědnosti pozastaven. A to z toho důvodu, že zpravidla půjde od rodiče blížící se věku 18 let, kteří již dokáží poskytovat dítěti potřebnou fyzickou i psychickou péči. Pokud je však nutné výkon rodičovské odpovědnosti oběma nezletilým rodičům, kteří nenabyli plné svéprávnosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti, pozastavit, protože nejsou schopni rodičovskou odpovědnost vykonávat, nastupuje soudem ustanovený poručník, kterému náleží povinnosti a práva rodičů nebo její výkon.¹⁰¹

⁹⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 185-204.

⁹⁶ ŠVESTKA, Jirí a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 464-468.

⁹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.863-867.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 185-204.

⁹⁹ VÍTKOVÁ, Veronika. Postavení nezletilého plně nesvéprávného rodiče k dítěti. *Acta Iuridica Olomoucensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 84.

¹⁰⁰ SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 13-14, s. 492-497.

¹⁰¹ NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (2.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 5.

3.1.3 Nezletilý svéprávný rodič

I zde je třeba reflektovat možnost uzavření manželství nezletilým osobám starším 16 let a přiznání svéprávnosti. Tyto dva instituty vycházejí z předpokladu, který musí být také v řízení před soudem prokázán, že osoby, kterým soud povolí uzavřít manželství nebo přizná plnou svéprávnost, jsou dostatečně vyspělé, aby si dokázaly poradit s životními situacemi, které přináší manželství a nabytí svéprávnosti. Pokud nezletilý rodič uzavře při splnění zákonných podmínek manželství nebo mu je soudem přiznána svéprávnost, nabývá nejen plnou svéprávnost, ale i plnou rodičovskou odpovědnost.¹⁰² Což je velký rozdíl oproti nezletilému nesevěprávnému rodiči. Proto je třeba do budoucna rozlišovat, zda se jedná o sice nezletilého a plně svéprávného rodiče, nebo nezletilého ale plně nesevěprávného rodiče.

3.2 Osvojení

3.2.1 Pojem a podmínky osvojení

Přijetím nového občanského zákoníku došlo k prohloubení dvojího pojetí institutu osvojení. Jedná se nejen o formu náhradní rodinné výchovy (nebo dokonce i o formu rodičovství), ale zejména o statusovou změnu. Pro takové dvojí pojetí mluví hned několik důvodů. V prvé řadě osvojením vzniká umělý vztah mezi osvojitelem a osvojencem, který má co nejvíce připomínat příbuzenský vztah mezi dítětem a jeho biologickými rodiči a nahradit tak biologické rodičovství právním. Z právního hlediska pak skutečně příbuzenství mezi osvojitelem a osvojencem vzniká. Jde vlastně o imitaci neboli fikci biologického svazku (*adoptioe natura imitatur*)¹⁰³ a tedy i změnu osobního stavu. Osvojení jako statusovou změnu dále podporuje i skutečnost, že nově rozhoduje o všech otázkách týkající se osvojení pouze soud, který jediný má pravomoc rozhodovat o statusových právech,¹⁰⁴ přestože orgány sociálně-právní ochrany dětí zde hrají významnou roli. S novou právní úpravou přichází nový institut osvojení zletilého, kde není náhradní rodinná péče primárním účelem osvojení, nýbrž jím je zpravidla dědění, kdy osvojenec dědí v první zákonné dědické třídě. Samozřejmě osvojení je jednou z forem náhradní rodinné péče, protože osvojením se osvojenec dostává do péče osob, které nejsou jeho biologickými rodiči, v případech, kdy osvojenec biologické rodiče nemá, nebo nejsou schopni se o něj postarat.¹⁰⁵

¹⁰² HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s.863-867.

¹⁰³ HRUŠÁKOVÁ, Milana., KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. s. 278.

¹⁰⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 600.

¹⁰⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 333-337.

Zákonnou definici osvojení obsahuje ust. § 794 ObčZ: „*Osvojením se rozumí přijetí cizí osoby za vlastní.*“ To znamená, že osvojitel či osvojitelé se stávají právními rodiči osvojence s vědomím, že zde neexistuje biologický svazek rodič-dítě, a zajišťuje tak nezletilému dítěti chybějící výchovné rodinné prostředí.¹⁰⁶ Nutno podotknout, že osvojení se užije pouze za předpokladu, že není možné dítě umístit do péče členů rodiny nebo pokud by mu zde nebyla poskytnuta řádná výchova a péče.¹⁰⁷ Cizí osobou ve smyslu ust. § 794 však nemusí být osoba, která není žádným způsobem biologicky příbuzná s osvojitelem. Například teta strýc mohou osvojit své synovce a neteře.¹⁰⁸ Zákon pouze zakazuje osvojení mezi příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. Linii přímou rozumíme osoby pocházející jedna od druhé, tedy prarodiče, rodiče, děti, přičemž nezáleží na počtu zrození. Zákaz je nově výslovně uveden v ust. § 804 ObčZ, v zákoně o rodině výslovně uveden nebyl, ale problematika byla řešena judikatorní cestou. Důvodem pro zákaz je existence příbuzenského vztahu, který je stejný nebo velmi podobný vztahu, který má osvojením vzniknout: „*Má-li být osvojením založen takový vztah mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodiči a dětmi, nemohou být uvedené osoby v takovém příbuzenském poměru, který by byl v rozporu se vztahem založeným osvojením.*“¹⁰⁹ Za cizí osobu v pojetí ust. § 794 budeme tedy považovat osobu, která není k osvojiteli ve vztahu rodič-dítě nebo jemu velmi podobnému, protože takový to vztah má teprve vzniknout na základě osvojení. Výjimkou tvoří jedině náhradní mateřství.

Pokud neplodný pár využije možnosti náhradního mateřství, nejčastěji se náhradní matkou stává osoba jim blízká např. sestra, matka apod. Z tohoto důvodu byla do ust. § 804 ObčZ zakotvena výjimka pro osvojení mezi příbuznými v linii přímé pro náhradní mateřství. Náhradní rodička může propůjčit svou dělohu k implantaci spermatu a vajíčka infertilního (neplodného) páru, pokud je problém v udržení a donošení plodu. Embryo je vytvořeno laboratorně a zavedeno do dělohy náhradní matky. Náhradní matka dítě donosí a po porodu jej předá do péče neplodného páru, aby se jeho rodiči stali oni. Nicméně z právního hlediska je matkou dítěte žena, která dítě porodila (viz kapitola 2.4.1), což pravidlo kogentní, od kterého se nejde odchýlit ani smluvně ani jednostranným právním jednáním. Následně je třeba, aby biologičtí rodiče dítě adoptovali a napravili tak právní a biologický nesoulad vzniklý náhradním mateřstvím. Zde je povoleno osvojení v linii přímé i přes výše uvedený zákaz.

¹⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana., KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. s. 278.

¹⁰⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 809.

¹⁰⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 333-337.

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7.12.2006, sp. zn. 30 Cdo 2787/2005 (získáno dne 22. října 2015 z <http://www.nsoud.cz/>)

Důsledky osvojení jsou z právního hlediska velmi závažné a proto je třeba, aby byly dodrženy všechny podmínky, které zákon stanovuje nebo které vyplývají z povahy věci, účelu osvojení, jeho základních zásad nebo mezinárodních smluv.¹¹⁰ Prvním předpokladem, který zákon uvádí hned v úvodních ustanoveních o osvojení je existence takového vztahu mezi osvojitelem a osvojencem, jaký je mezi rodičem a dítětem, nebo alespoň existence základu takového vztahu. Takový vztah tady musí být *de facto*, tedy ne pouze *de iure*.¹¹¹ Adopce musí být v první řadě v zájmu osvojovaného dítěte. Povinnost dbát zájmů dítěte vyplývá z čl. 3 Úmluvy o právech dítěte.¹¹² Osvojitelé si nemohou vybrat dítě, které se jim líbí, naopak pro jednotlivé osvojitelné děti se vybírá vhodný osvojitel. Za tímto účelem je třeba zabezpečit dítěti, které je schopno vyjádřit svůj názor, možnost svobodně svůj názor vyjádřit a je třeba mu věnovat patřičnou pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.¹¹³ Dále je to zákaz nepatřičného zisku ze souvisejících činností, vyloučení osvojení mezi příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci kromě případů náhradního mateřství (viz výše), přiměřený věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem. Jde jen o základní podmínky, předpokladů k bezproblémovému osvojení bychom našli mnohem více, ne všechny jsou však v občanském zákoníku výslovně uvedeny, ale dovozujeme je. Nesmíme ani zapomenout na zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který upravuje např. postupy zprostředkování osvojení.¹¹⁴

3.2.2 Souhlas rodiče s osvojením

Osvojení obecně nemůže proběhnout bez souhlasu dítěte, rodičů dítěte nebo osob, které jsou oprávněny dát souhlas za rodiče, popřípadě manžela osvojitele.¹¹⁵ Pouze ve výjimečných případech může být souhlas některých osob nahrazen, např. když od nich není možné souhlas získat. Pro účely práce je v této oblasti nejdůležitější souhlas rodičů s osvojením. Nezletilé dítě zásadně nemůže být rodičům odebráno proti jejich vůli. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku považuje souhlas rodičů za nezbytnou podmínku pro realizaci osvojení, kdy jen výjimečně může dojít k tomu, že za rodiče bude muset dát souhlas někdo jiný. Rodič je totiž osoba, která je s dítětem přirozeně biologicky spojená, proto dochází oproti zákonu o rodině

¹¹⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodiinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 155-167.

¹¹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 597-614.

¹¹² Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soud ČR, ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011 (získáno 8.3.2016 z <http://www.nsoud.cz/>)

¹¹⁴ Podrobněji viz MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 258-334.

¹¹⁵ zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

k ještě většímu zpřísnění postupů při zjišťování stanoviska rodičů.¹¹⁶ Jednou ze změn je např. nové pravidlo, že prohlášení o udělení souhlasu k osvojení dítěte může nově přijmout pouze soud, orgány sociálně-právní ochrany dětí již nikoliv.¹¹⁷ Zákon rovněž požaduje, aby soud, u kterého rodič činí prohlášení, rodiče nejprve poučil o podstatě a důsledcích prohlášení souhlasu a i o samotné podstatě osvojení. Souhlas k osvojení se dává osobním prohlášením rodiče (kdy je z povahy věci vyloučeno zastoupení jak druhým rodičem, tak třetí osobou), ústně, bezpodmínečně, časově neomezeně a musí být splněny obecné náležitosti právního jednání jako je srozumitelnost, určitost apod.¹¹⁸

Je třeba si uvědomit, že oproti předcházející právní úpravě, kdy souhlas rodiče s osvojením byl dle judikatury ústavního soudu¹¹⁹ součástí rodičovské zodpovědnosti, nově již součástí rodičovské odpovědnosti není a proto tato judikatura není v této oblasti dnes použitelná. Patří mezi práva osobního charakteru, která se vztahují k osobě a osobnosti dítěte, tedy práva statusová (*sui generis*).¹²⁰ Najdeme je upravena v ust. § 856 ObčZ, vznikají narozením dítěte a zanikají nabytím jeho zletilosti. Kromě práva dát souhlas s osvojením sem patří ještě povinnost a právo rodičů určit dítěti jméno a příjmení a právo prohlásit rodičovství.¹²¹ Druhou skupinou vzájemných povinností a práv rodičů a dětí jsou povinnosti a práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti (viz kapitola 3.1), které vznikají narozením dítěte a zanikají, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Poslední skupinu pak tvoří povinnosti a práva vyplývající s vyživovací povinností mezi rodiči a dětmi. Ty dle ust. § 859 ObčZ nejsou vázány na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.

Skutečnost, že souhlas s osvojením je nově osobnostním právem, které nenáleží do rodičovské odpovědnosti ve svém důsledku znamená, že pokud je rodič zbaven nebo omezen na rodičovské odpovědnosti, právo rodiče dát souhlas k osvojení dítěte není nikterak dotčeno. O zbavení rodiče práva dát souhlas s osvojením musí soud dle ust. § 873 ObčZ zákoníku rozhodnout zvlášť. Jen ve velmi specifických a výjimečných případech je možno dítě osvojit i bez souhlasu rodičů: byl-li rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a zároveň práva dát souhlas s osvojením, nebo není-li schopen projevit svou vůli nebo rozpoznat následky svého jednání nebo je ovládnout, nebo se zdržuje na neznámém místě a toto místo se nepodařilo zjistit, anebo

¹¹⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 358-360.

¹¹⁷ NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 1-7.

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 155-167.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 13. dubna 2010, sp. zn. II. ÚS 485/2010 (získáno dne 14. března 2016 z databáze NALUS)

¹²⁰ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. s. 64-75.

¹²¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 806-808.

nemá-li zjevně o dítě zájem. Pokud jsou tyto výše uvedené skutečnosti dány u obou rodičů, souhlas k osvojení dává poručník nebo opatrovník, kterého k tomuto účelu jmenuje soud.¹²² Stejně postupujeme v případě, že oba rodiče zemřeli nebo rodičovství dítěte nebylo určeno.

3.2.3 Souhlas rodiče, který nenabyl plné svéprávnosti

Právní úpravu souhlasu rodiče, který ještě nenabyl plné svéprávnosti najdeme v ust. § 811 ObčZ. Zvláště je potom upraven souhlas rodiče, který byl omezen na svéprávnosti. Ve výše uvedeném ustanovení se tedy bude jednat o nezletilé osoby, které nenabývaly svéprávnosti před dovršením zletilosti uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti. Stejně jako v zákoně o rodině v ust. § 67 odst. 2 občanský zákoník požaduje k osvojení i souhlas nezletilého nesvéprávného rodiče. Zde tedy nedochází přijetím nového občanského zákoníku k žádné změně. Převratnou novinkou je ovšem limitace udělení souhlasu dosažením minimální věkové hranice 16 let. V předchozí úpravě žádná limitace neexistovala. Dosavadní praxe byla založena na posouzení soudem po předchozím šetření (např. pohovorem s nezletilým rodičem, s jeho rodiči, zprávami sociálních, školských nebo zdravotních orgánů, spoluprací s psychologem nebo jiným důkazy), zda je nezletilý nesvéprávný rodič schopen pochopit a vyhodnotit důsledky takového prohlášení.¹²³ Takové řešení této specifické situace se zdá být správné, protože se jedná o delikátní stav, kdy by mělo záležet na individuálních odlišnostech a jedinečnostech každého daného případu. Soud tak mohl po pečlivém šetření rozhodnout, zda je mladý rodič schopen posoudit podstatu a následky svého jednání, pokud souhlas k osvojení udělí.

Od účinnosti nového občanského zákoníku je potřeba, aby nezletilý rodič mohl udělit souhlas k osvojení, dosáhnout nejprve věkové hranice 16 let. Je-li mladší, vůbec nemůže souhlas k osvojení svého dítěte dát. Tímto ustanovením se posiluje postavení nezletilého rodiče, jeho účelem je chránit nezletilého rodiče, protože sám je ještě dítětem a je třeba chránit i jeho zájmy.¹²⁴ „Dle tvůrců zákona je souhlas k osvojení vrcholně osobní projev vůle a jeho právní následky není osoba, která je mladší šestnácti let, schopna správně posoudit a vyhodnotit.“¹²⁵ Soud tedy nesmí přijmout souhlas k osvojení rodiče mladšího 16 let a musí takové prohlášení odmítnout pro nedostatek oprávnění souhlas poskytnout. Takový souhlas by byl neplatný dle ust. § 581 ObčZ. Otázkou je, zda je nově zavedená hranice správným řešením. Není sporu, že zde dochází ke střetu zájmů nezletilého dítěte-rodiče a nezletilého dítěte-novorozence. Na jedné straně zde existuje zájem na ochraně

¹²² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹²³ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 360-364.

¹²⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 663-666.

¹²⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 360-364.

zájmů nezletilého rodiče, který pro svůj nedostatečný věk je stále dítětem, jehož zájmy je třeba chránit. V tomto případě minimální věkovou hranicí k udělení souhlasu s osvojením. Na druhé straně jsou zde ale zájmy nezletilého dítěte-novorozence, aby mu byla dopřána řádná výchova a péče již o útlého věku, kdy to je někdy možné jen v osvojitelské rodině. Proto by měly být rodinně-právní věci podobného charakteru rozhodovány pokud možno bez zbytečných odkladů. Nyní však v případě rodičů mladších 16 let, budeme muset posečkat, než dovrší požadovaného věku, aby vůbec mohli udělit souhlas s osvojením a řízení o osvojení mohlo začít. Do tohoto okamžiku není možné učinit ani kroky, které by směřovaly k osvojení, např. tzv. okamžitou péčí podle ust. § 823 ObčZ.¹²⁶ Téměř se dá říci, že zákonodárce upřednostnil práva nezletilého rodiče před jeho dítětem. Navíc není ani možné postupovat podle ust. § 818 nebo § 819, kdy osvojení probíhá bez souhlasu rodiče. Nelze totiž omezit nebo zbavit práva osobu, již takové právo *de lege* ani nepřísluší. Aby bylo možno nezletilého rodiče zbavit práva dát souhlas k osvojení, nejdříve mu musí náležet.¹²⁷

I v literatuře nalezneme negativní postoj k nové právní úpravě: „Právní stav nyní zakotvený nepochybně nastolí situace, kdy mladí rodiče, kteří nemohou a nechtějí o své dítě pečovat a nemají ani podmínky, ani vztah k dítěti a motivaci k péči o něj, nebudou moci prohlásit, že souhlasí s osvojením dítěte, a pokud se jich neujmou jiní členové širší rodiny, bude toto dítě čekat na možnost souhlasu s osvojením do té doby, než jeho rodičům bude potřebných šestnáct let, v ústavním zařízení nebo provizorní náhradní rodině, která však též nepřispívá ke stabilitě jeho budoucích citových vztahů. Občanský zákoník požadavku rychlosti vyřešení rodinněprávních vztahů takových dětí nepřikládá potřebnou váhu a toto zdržení a takto vzniklé provizorium se jeví jako vážný rozpor se zájmy dětí.“¹²⁸ Naopak jiní autoři se staví k nové právní úpravě spíše pozitivně: „V této rovině lze konstatovat, že pozitivně právní úprava akcentuje ochranu nezletilého rodiče mladšího 16 let. Je nepochybné, že v této situaci dochází ke střetu zájmů případného osvojence a jeho nezletilého rodiče. Argument ochranou nejlepších zájmů dítěte zde naráží na skutečnost, že i nezletilý rodič je sám dítětem, jehož zájem je třeba chránit.“¹²⁹

Beze sporu se dá souhlasit s tím, že je třeba chránit jak zájmy nezletilého rodiče mladšího 16 let, tak i zájmy jeho dítěte. Je však zákonná věková hranice správným řešením? Dle mého názoru bylo požadovaného efektu ochrany zájmů obou „stran“ dosaženo již předešlou právní úpravou, kdy o způsobilosti nezletilého rodiče k udělení souhlasu rozhodoval soud. Soud totiž

¹²⁶ VÍTKOVÁ, Veronika. Postavení nezletilého plně nesevěprávného rodiče k dítěti. *Acta Iuridica Olomouciensia*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 87-88.

¹²⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 663-666.

¹²⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 360-364.

¹²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 663-666.

může posoudit každý případ individuálně, zohlednit všechny odlišnosti a autoritativně rozhodnout podle toho, jak se mu konkrétní jedinec jeví, přestože je stále ještě mladší 16 let. Nehledě na to, že dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku soud bude stejně i tak muset zkoumat, zda nezletilý rodič starší 16 let, který uděluje souhlas s osvojením, zda je schopen takové prohlášení učinit. Vyplývá to z obecných ustanovení ObčZ. Teprve čas ukáže, zda je nové řešení správné, či nikoliv. Pokud by dané pravidlo činilo v praxi problémy, přestože takových případů bude nejspíš jen minimální množství, možná by nebylo špatné ho upravit. Dle mého názoru by *de lege ferenda* nemuselo být prohlášení o udělení souhlasu nezletilého rodiče vázáno nutně na zákonnou věkovou hranici. Zákon by mohl např. stanovit potřebné důkazní prostředky k prokázání způsobilosti nezletilého rodiče udělit souhlas, bez kterých by nebylo možno povolit nezletilému udělení souhlasu k osvojení. Nicméně autoritativní rozhodnutí by zůstávalo na soudu.

3.2.4 Osvojení dítěte, které je rodičem

Právní následky osvojení nezletilého jsou velmi významné. Při osvojení nezletilého (u osvojení zletilého najdeme rozdíly) dochází k úplnému zániku právních vztahů mezi dítětem a jeho původní rodinou a ke vzniku právního rodičovství mezi osvojencem a osvojitelem, včetně vyživovací povinnosti mezi osvojencem a příbuznými osvojitele v řadě přímé a dědické sukcese.¹³⁰ Osvojenec se stává příbuzným v nové rodině tak, jako kdyby se do této rodiny narodil.¹³¹ Samozřejmě nezaniká biologické příbuzenství, ale pouze příbuzenství právní, což je třeba zohlednit např. při problematice překážek uzavření manželství. Osvojitelé se zapisují do matriky namísto původních rodičů, dítěti se vydává i nový rodný list, ve kterém jsou uvedeni osvojitelé namísto rodičů¹³² a dle zákona o evidenci obyvatel dojde i ke změně rodného čísla nezletilého osvojenec.¹³³ Vzniká rodičovská odpovědnost osvojitelů. Dále například dochází ke změně příjmení osvojovaného dítěte dle příjmení osvojitele. Nicméně pokud osvojenec se změnou příjmení nesouhlasí, může se obrátit na soud za účelem rozhodnutí, že bude nosit připojované příjmení osvojitele. Občanský zákoník rovněž reflektoval čl. 7 a 8 Úmluvy o osvojení dětí¹³⁴ a zakotvil povinnost informovat osvojenec o skutečnosti osvojení a to nejpozději do

¹³⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 732-751.

¹³¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 167-168.

¹³² Zákon č. 301/2002 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

¹³³ DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha a.s., 2013. s. 77-78.

¹³⁴ Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské Úmluvě o osvojení dětí

zahájení školní docházky. Následky se projevují rovněž v dědickém právu. Následků osvojení je samozřejmě více, a to nejen v právní rovině.¹³⁵

V případě, že osvojované dítě je již samo rodičem, zákon vztahuje účinky osvojení i na jeho dítě. Zákon o rodině takové ustanovení neobsahoval¹³⁶ a to mohlo vést k pochybnostem, jak v takové situaci postupovat, přestože takový stav nejspíš nastane jen zřídka.¹³⁷ Právní úpravu vztahující se na nezletilého rodiče najdeme v ust. § 834 ObčZ, zde jde o osvojení nezletilého. Pro osvojení zletilého, který je rodičem, je právní úprava odlišná a je upravena v ust. § 852 ObčZ. Zde pak ještě nalezneme rozdíly v případech, kdy v době osvojení dítě již existuje oproti situaci, kdy se narodí až po právní moci rozhodnutí o osvojení. V první řadě je třeba si uvědomit, že zákon v ust. § 834 užívá přítomný čas, tedy osvojenec v době osvojení již musí být rodičem a dítě musí existovat. Účinky osvojení pak na dítě nezletilého osvojenec nastupují automaticky přímo ze zákona, není nutný žádný další projev vůle a narozené děti osvojovaného nemohou samostatně rozhodovat o možnosti vyloučení právních následků osvojená ve vztahu ke své osobě.¹³⁸ To je logickým předpokladem vzhledem k tomu, že jako potomek nezletilého dítěte bude takové dítě velmi nízkého věku, a nebude schopno posoudit ani podstatu samotného institutu osvojení, natož aby se samo rozhodovalo. Pokud jde o děti, které se narodí až po právní moci rozhodnutí o osvojení, v zákoně absentuje výslovná úprava následků osvojení, nicméně vzhledem k povaze věci dovozujeme, že se výše uvedené následky osvojení jeho (nezletilého) rodiče vztahují i na ně, protože takové děti se již narodí do rodinného prostředí, do kterého je osvojenec-nezletilý rodič integrován.¹³⁹ Není tedy důvod pro jinou právní úpravu než v případě, že dítě již při rozhodování o osvojení existovalo.

3.3 Vyživovací povinnost

3.3.1 Pojem a povaha vyživovací povinnosti

Nejprve je třeba si stručně uvést, co vlastně je vyživovací povinnost. Jak už bylo zmíněno výše, vyživovací povinnost a právo na výživné nejsou součástí rodičovské odpovědnosti a jejich trvání nezávisí na nabytí zletilosti ani svéprávnosti.¹⁴⁰ „Tato povinnost vyplývá již ze samotné podstaty

¹³⁵ Podrobněji k problematice osvojení viz např. KRÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí: Úplná adopce v českém právu*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016. 136 s. ISBN 978-80-7552-022-7.

¹³⁶ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 199.

¹³⁷ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 404-405.

¹³⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 739.

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 739.

¹⁴⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

*právního vztahu rodičovství.*¹⁴¹ Pokud rodiče soustavně neplní svou vyživovací povinnost nemá to vliv na rozsah nebo trvání jejich rodičovské odpovědnosti k dítěti a ani to samo o sobě není důvodem pro omezení nebo zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti.¹⁴² Zákonnou definici vyživovací povinnosti nemáme, proto si ji musíme dovozovat. Jde o povinnost ryze majetkové povahy hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů, uspokojovat ostatní hmotné a kulturní potřeby, u vyživovací povinnosti ve prospěch dítěte také podporovat a zajišťovat fyzický, duševní a sociální rozvoj dítěte.¹⁴³ Má vlastně ochrannou, zaopatřující funkci vůči oprávněnému z vyživovací povinnosti. Její neplnění může být po naplnění všech znaků skutkové podstaty i trestným činem.¹⁴⁴ Pojem výživné představuje zvláštní druh plnění, které může být jak peněžitého, tak i nepeněžitého charakteru (jakékoliv plnění potencionálně ocenitelné v penězích).¹⁴⁵ Nejde jen o zabezpečení výživy v užším slova smyslu, ale i zabezpečení jiných hmotných i nehmotných potřeb jako jsou ošacení, hračky, vzdělání, kroužky a další. Je nepromlčitelné, nepřevoditelné a nepřechází ani na dědice oprávněného, protože zaniká smrtí oprávněného.¹⁴⁶ Práva na výživné obecně není možné se vzdát. Je však možné se vzdát již splatných částek výživného.

Rozlišujeme několik druhů vyživovacích povinností. Rozlišujeme vyživovací povinnost rodičů k dětem, dětí vůči rodičům, mezi ostatními příbuznými, mezi manžely, mezi rozvedenými manželi a vyživovací povinnost a úhradu některých nákladů neprovdané matce a těhotné ženě. ZRP¹⁴⁷ pak ještě upravuje vyživovací povinnost mezi registrovanými partnery a mezi bývalými registrovanými partnery. ObčZ rozptýlil právní úpravu do několika míst, na rozdíl od ZOR, kde byla soustředěna do jedné hlavy. Při komplexním studiu vyživovací povinnosti se může zdát, že rozdělení právní úpravy do několika míst je nepřehledné. Nicméně zákonodárce zvolil tématické třídění do jednotlivých hlav podle druhu vyživovací povinnosti, což dle mého názoru nemusí být nutně na škodu. Jako mírně problematické však považuji zařazení některých dalších ustanovení týkající se vyživovací povinnosti do dalších částí ObčZ netýkajících se rodinného práva, např. zákaz započtení za výživném pro nezletilé děti (ust. § 1988 odst. 1) nebo nepromlčitelnost

¹⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010 (získáno 1. března 2016 z <http://www.nsoud.cz/>).

¹⁴² SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 107.

¹⁴³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. s. 29-30.

¹⁴⁴ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

¹⁴⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1028-1053.

¹⁴⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 558-562.

¹⁴⁷ Zákon 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

výživného (ust. § 613). Takové zařazení může při studiu, ale i v praxi, způsobovat problémy, pokud je opomeneme zohlednit.

Vyživovací povinnost vzniká dle ObčZ přímo *ex lege*, pro její vznik tedy není nutné žádné rozhodnutí, pouze naplnění předpokladů, se kterými ObčZ vznik vyživovací povinnosti spojuje. Pokud je vedeno řízení ohledně plnění výživného, jde pouze o stanovení jeho výše (pokud se na ní rodiče nedohodou), dobu plnění, případně o vyřešení sporu, zda vyživovací povinnost zanikla či nikoli. Takový rozsudek má deklaratorní charakter.¹⁴⁸ Obecnými předpoklady pro vznik a trvání vyživovací povinnosti je existence rodinněprávního poměru (např. příbuzenského, manželského, ale i ex-manželského). Další podmínkou je neschopnost oprávněného sám se živit, oprávněný je tak odkázán na výživu povinného. ObčZ tento stav odkázanosti upravuje v ust. § 911. Materiálním znakem tzv. stavu odkázanosti na výživu je zjištění, že oprávněný nemá žádný nebo dostatečný příjem ke krytí vlastních potřeb.¹⁴⁹ Nakonec zde musí existovat schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného takovou vyživovací povinnost plnit (viz níže). Přestože v této části ObčZ není zakotveno ustanovení podobnému § 96 odst. 2 ZOR, který výslovně obsahoval požadavek souladnosti s dobrými mravy („*Výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.*“), dovozujeme takový předpoklad z obecného ust. § 2 odst. 3, jenž obsahuje generální zákaz použití právních předpisů proti dobrým mravům. Proti dobrým mravům může být dle judikatury např. přiznání výživného manželovi, který porušil manželskou věrnost¹⁵⁰ nebo naprostá neúcta oprávněného vůči povinnému.¹⁵¹

3.3.2 Vyživovací povinnost nezletilého rodiče

Jak již bylo uvedeno výše, vyživovací povinnost vzniká přímo ze zákona, pokud jsou naplněny všechny předpoklady pro její vznik. Zde tedy vznikem statusového poměru rodič-dítě. Na rozdíl od rodičovské odpovědnosti, jejímž nositelem je oproti ZOR i nezletilý rodič, jež ale je nezletilému rodiči do nabytí svéprávnosti *ex lege* pozastavena, vyživovací povinnost rodičů vůči dětem není závislá na tom, zda jsou děti či jejich rodiče zletilí či plně svéprávní, nebo zda jim náleží rodičovská odpovědnost, nebo jim byla pozastavena. ObčZ nezakotvuje žádný institut podobný pozastavení rodičovské odpovědnosti, kterým by se pozastavovala nebo odkládala vyživovací povinnost nezletilého rodiče vůči svému dítěti. Zde můžeme vidět rozdílnost pojetí rodičovské odpovědnosti a vyživovací povinnosti. Pozastavení rodičovské odpovědnosti má

¹⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; TELEČEK, Ivo. Výživné v občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 3, s. 23-35.

¹⁴⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 562-564.

¹⁵⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. ledna 2004, sp. zn. 10 Co 150/2004 (získáno 19. března 2016 z www.beck-online.cz)

¹⁵¹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005 (získáno 19. března 2016 z www.beck-online.cz)

ochranný účel v tom smyslu, aby osoba, která není dostatečně způsobilá, právně nerozhodovala o záležitostech jiného. Vyživovací povinnost má svůj ochranný účel zabezpečovací a jejím plněním nezletilý rodič nezpůsobí dítěti újmu. Ústavní soud považuje přivedení dítěte na svět za právo, nikoli povinnost, proto pokud tak rodič učiní, musí si být vědom všech důsledků, které s tím souvisejí, tedy i vyživovací povinnosti k vlastnímu dítěti.¹⁵² I nezletilý plně nesvéprávný rodič tak má ke svému dítěti vyživovací povinnost. Jeho nezletilost a nesvéprávnost však může mít vliv na rozsah jeho vyživovací povinnosti.¹⁵³ To proto, že se při stanovení výše výživného soud posuzuje celou škálu okolností a skutečností za účelem takového rozhodnutí, aby byl hájen zájem dítěte, ale aby zároveň takové výživné bylo splnitelné a reálně vymahatelné.

Otázkou samozřejmě zůstává, jestli je nezletilý plně nesvéprávný rodič schopen své vyživovací povinnosti dostat ve smyslu ust. § 913 ObčZ. To, že je rodič nezletilý a plně nesvéprávný sice ještě nutně neznamená, že nemá dostatečné předpoklady k plnění vyživovací povinnosti, ačkoliv tomu okolnosti nejspíš většinou nasvědčují. Zde musíme zkoumat, zda takový rodič disponuje schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry k plnění vyživovací povinnosti. Schopnosti jsou chápány jako kategorie subjektivní, možnosti naopak objektivní. Konkrétně tak budeme muset zohlednit věk, zdravotní stav, dosažené vzdělání, sociální zralost povinného ale i třeba vysokou nezaměstnanost či možnost dojíždění za prací do jiného regionu.¹⁵⁴ Zjišťování majetkových poměrů povinného není také vůbec jednoduchou záležitostí. Soudy musí zjišťovat nejen výši čistých příjmů od zaměstnavatele nebo ze samostatné výdělečné činnosti, ale i celou řadu dalších skutečností. Např. další odměny a bonusy, které jsou poskytovány povinnému z vyživovací povinnosti za práci, jako je užívání mobilního telefonu či služebního automobilu, dále hodnotu jeho movitého i nemovitého majetku¹⁵⁵ a celkovou životní úroveň povinného (i když se na ní podílí třetí osoba, např. manželka povinného¹⁵⁶), ale také třeba skutečnost, zda povinný nezměnil bezdůvodně dosavadní zaměstnání za méně výhodné¹⁵⁷, nevzdal se bezdůvodně majetkového prospěchu, jako je dědictví, nebo nepodstupuje nepřiměřená rizika. Nezapomíná se ani na jeho péči o oprávněného a rodinnou domácnost.¹⁵⁸ Soud zkoumá nejen

¹⁵² Nález Ústavního soudu ze dne 10. června 2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12, bod IV (získáno dne 19. března 2016 z www.beck-online.cz)

¹⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 824-825.

¹⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1060-1064.

¹⁵⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 8. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/2003 (získáno dne 22. března 2016 z databáze NALUS)

¹⁵⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/2007 (získáno dne 18. března 2016 z databáze NALUS)

¹⁵⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. srpna 1969, sp. zn. 8 Cz 23/1969 (získáno z POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013. s. 161-164.

¹⁵⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. s. 33-36.

faktické příjmy, ale i to jestli tyto příjmy mohou být potencionálně vyšší a jestli se jí povinný záměrně nevyhýbá. K této problematice existuje bohatá judikatura, ze které můžeme čerpat¹⁵⁹ a rovněž k podrobnostem odkazují na kvalitní zpracování v komentáři k ObčZ.¹⁶⁰ Takové zjišťování se samozřejmě vztahuje i na nezletilého rodiče, zde není vlastně žádný rozdíl oproti rozhodování ve věcech výživného dospělého rodiče, i když soud se bezpochyby zaměří na věk nezletilého rodiče, jeho dosažené vzdělání, dosavadní praxi získanou v oboru a také jeho reálnou možnost uplatnění na trhu práce.

Zjišťování všech výše uvedených skutečností považují za správné, účelné a nezbytné. Je třeba si uvědomit, že vyživovací povinnost má chránit oprávněnou osobu a není trestem pro oprávněného, přestože některé spory rodičů o výši výživného naznačují opak. Navíc konkrétně u vyživovací povinnosti rodičů vůči dětem stanovuje ObčZ požadavek stejné životní úrovně rodičů a dítěte, což ale nutně neznamená stejné množství finančních prostředků, ale vychází se z hlediska odůvodněnosti potřeb oprávněného, čímž je míněn věk, zdravotní stav, vzdělání, volnočasové aktivity apod. Na tomto místě bych však ještě upozornila, že samozřejmě ne vždy je třeba ke stanovení výše výživného zkoumat všechny výše uvedené skutečnosti. A v mnoha případech se ani nebude vést žádné řízení. Obecně se totiž předpokládá, že povinní z vyživovací povinnosti plní svoji povinnost dobrovolně, a pokud tomu tak není, nebo plní méně, než zákon předpokládá, až pak je třeba stanovení výše výživného soudem.¹⁶¹ Z právní úpravy ObčZ vyplývá, že se v takových situacích dává přednost dohodě rodičů, kterou schválí (před rozhodnutím o rozvodu manželů).¹⁶²

Z výše uvedeného plyne, že i nezletilý rodič má vyživovací povinnost ke svému dítěti. Co se ale stane v případě, že nezletilý rodič není podle výše uvedených kritérií schopen plnit svoji zákonnou vyživovací povinnost? Pro tyto případy, ObčZ naštěstí stanovuje pravidla přechodu vyživovací povinnosti na jiné subjekty. Právní úpravu těchto pravidel najdeme v ust. § 910. Ten v odst. 2 stanoví: „*Vyživovací povinnost rodičů vůči dítěti předchází vyživovací povinnosti prarodičů a dalších předků vůči dítěti.*“ A dále také: „*Vzdálenější příbuzní mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li ji plnit bližší příbuzní.*“ Z ustanovení tedy vyplývá, že pokud rodiče, kterým primárně náleží vyživovací povinnost, nejsou schopni jí dostát, přechází vyživovací povinnost na prarodiče dítěte, případně praprarodiče a další předky. Prarodiče tedy mají subsidiární povinnost zajistit svým vnukům

¹⁵⁹ POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013. 432. s. ISBN 978-80-7478-046-2.

¹⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1057-1070.

¹⁶¹ ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. I, č. 7, s. 8.

¹⁶² KOTRADY, Pavel. Úskalí právní úpravy dohod o péči a výživném v občanské zákoníku. *Právní rádce*, 2014, roč. XXII., č. 5, s. 26-27.

výživu, pokud je to v jejich silách a pokud ji vnuci potřebují.¹⁶³ Je to logickým řešením dané situace, protože i v praxi většinou rodiče mladým rodičům pomáhají s výchovou dítěte, s finanční stránkou, nebo hlídáním. I zde se uplatní zásada rovnosti, tedy že vyživovací povinnost přechází na všechny prarodiče dítěte, jak ze strany matky, tak otce. V ideálním případě pak budou čtyři povinní, jedná-li se o prarodiče. Ti pak jsou povinni plnit tuto povinnost dle ust. § 914 ObčZ v poměru jejich možností, schopností a majetkových poměrů a schopností, možností a majetkových poměrů ostatních povinných subjektů. Soud tedy bude muset posoudit otázku výše výživného u každého jednotlivého povinného podle jeho individuálních schopností, možností a majetkových poměrů a pak porovnat s ostatními.¹⁶⁴ V konečném výsledku pak každému z prarodičů bude stanovena konkrétní peněžitá částka nebo i jiné nepeněžité plnění (jedná se o dílčí závazek dle ust. § 1871 odst. 1, ne solidární)¹⁶⁵ a každý klidně může mít soudem stanovenou jinou výši výživného. Samozřejmě i zde se řeší otázka odůvodněných potřeb nezletilého dítěte.

Zákonný rozsah vyživovací povinnosti je dle občanského zákoníku stanoven na stejné životní úrovni rodičů a jejich dětí. Jak je to ale se zákonným rozsahem, přejde-li vyživovací povinnost na prarodiče, či další předky? Dle ZOR platila stejná životní úroveň rodičů a dětí také, nicméně u ostatních příbuzných již byl zákonný rozsah vyživovací povinnosti stanoven pouze na nutnou výživu. Tato právní úprava byla v literatuře často kritizována pro svou neodůvodněnost,¹⁶⁶ a to z toho důvodu, že tak není naplněno kritérium blaha dítěte, bude-li dítěti ze strany ostatní příbuzných poskytována jen nutná výživa, když od rodičů má nárok na zajištění stejné životní úrovně. Nově občanský zákoník nestanovuje u ostatních příbuzných žádnou kvalitativní charakteristiku jejich vyživovací povinnosti, z čehož bychom mohli dovozovat, že rozsah jejich vyživovací povinnosti by neměl poklesnout.¹⁶⁷ To podporuje i znění zákona v ust. § 915 odst. 1 klade důraz na stejnou životní úroveň rodičů a dítěte nad jeho odůvodněné potřeby, mezi které lze zahrnout i tvorbu úspor pro dítě. Dle mého názoru by i prarodiče měli plnit vyživovací povinnost ve stejném rozsah jako rodiče, tedy tak, aby mělo oprávněné dítě stejnou životní úroveň. Vzhledem k tomu, že zde zpravidla bude více povinných než u vyživovací povinnosti rodičů nebude nejspíš až tak náročné daného rozsahu dosáhnout. Opět je třeba si uvědomit, že se zde jedná o blaho dítěte, což soudy musí při rozhodování zohlednit. Nicméně

¹⁶³ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 216-217.

¹⁶⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. s. 1071-1072.

¹⁶⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 573-574.

¹⁶⁶ ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. I, č. 7, s. 7.

¹⁶⁷ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 108-109.

vzhledem k tomu, že zde chybí výslovné zakotvení v zákoně, jaký rozsah vyživovací povinnosti je u prarodičů a ostatních příbuzných, do budoucna by bylo vhodné upravit rozsah této povinnosti výslovně. Právní úprava by měla obsahovat jednoznačná pravidla, která by stanovila rámec pro soudní rozhodování i o této vyživovací povinnosti.¹⁶⁸ Jen takovým způsobem dospějeme k jistotě a jednotnosti rozhodovací praxe soudů. V neposlední řadě to bude další ochranné opatření, které pomůže zabezpečit blaho dítěte.

¹⁶⁸ KAVALÍR, Jakub. Nová úprava výživného mezi prarodiči a vnuky? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 9, s. 9.

4 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo analyzování povinností a práv nezletilého rodiče ve vybraných institutech rodinného práva. Těmito vybranými instituty byla rodičovská odpovědnost, osvojení, zaměřené primárně na souhlas nezletilého rodiče s osvojením, a vyživovací povinnost. Právní postavení nezletilého rodiče jsem chtěla stručně srovnat s předcházející právní úpravou podle zákona o rodině a případně navrhnout změny právní úpravy tam, kde by nově zakotvená právní úprava mohla v praxi činit výkladové potíže. Přestože případů, kdy se nezletilé dítě stane samo rodičem a musí se předčasně vyrovnávat s problematikou rodičovství, není a ani nejspíš nebude příliš mnoho, je skutečností, že k takovým případům dochází. Pak se teprve osoby, kterých se to týká, setkávají s problémy, které tato situace přináší. Bezpochyby je tedy nutné věnovat této problematice pozornost.

Nejprve jsem se obávala, že zvolené téma je příliš úzké a spíše okrajové, proto jsem uvažovala o i komparaci se zahraniční právní úpravou. Nakonec se ale ukázalo, že jsem ani nemohla celou problematiku analyzovat jako celek, proto jsem se zabývala pouze vybranými instituty. V první kapitole stěžejní části práce jsem čtenáře seznámila se základními pojmy, se kterými v práci pracuji, což považuji za nezbytné pro uvedení do problému. Následující kapitola, kde analyzuji jednotlivé instituty, se člení na podkapitoly. V každé podkapitole nejprve stručně uvádím daný institut a následně přecházím k analýze a komparaci.

První výzkumnou otázkou stanovenou v úvodu diplomové práce bylo zjištění, zda nezletilý rodič, který není plně svéprávný má ke svému nezletilému dítěti rodičovskou odpovědnost a zda ji může vykonávat. Při hledání odpovědi na tyto otázky, jsem zjistila, že dle nového občanského zákoníku nově každému právně určenému rodiči náleží rodičovská odpovědnost a to bez ohledu na to, zda je rodič plně svéprávný či je jeho svéprávnost omezena. Zde došlo k posunu oproti zákonu o rodině, kde nositelství rodičovské odpovědnosti bylo vázáno na nabytí plné způsobilosti k právním úkonům. Nová právní úprava tedy klade důraz na statusový poměr rodič-dítě a posiluje postavení rodiče. Nově taky rozlišujeme nositelství rodičovské odpovědnosti a její výkon. Zatímco podle zákona o rodině se jednalo v podstatě o shodné pojmy, nově je rozlišujeme. To pak znamená, že i když je každý rodič nositelem rodičovské odpovědnosti, ne každý rodič ji může i vykonávat. Při zkoumání výkonu rodičovské odpovědnosti nezletilým rodičem jsem zjistila, že výkon je pro něj obligatorně ze zákona pozastaven a to až do nabytí svéprávnosti nezletilého rodiče. Právě zde spočívá rozdíl v právním postavení rodiče, který je nezletilý a nenabyl plné svéprávnosti, a rodiče nezletilého plně svéprávného. Ten totiž, pokud uzavře manželství před dovršením 18 let nebo pokud je mu

přiznána svéprávnost soudem, má na rozdíl od předchozí situace právo vykonávat plnou rodičovskou odpovědnost. Tady bychom mohli spatřovat východisko problému, že pokud nezletilý plně nesympetavný rodič chce vykonávat plnou rodičovskou odpovědnost, může se souhlasem soudu a za zákonem splněných podmínek uzavřít manželství nebo si nechat soudem přiznat plnou svéprávnost.

Další výzkumnou otázkou bylo zjištění, jaký vliv má nezletilost a nesympetavnost rodiče na jeho postavení, pokud má dojít k osvojení jeho dítěte. Zde došlo ke změně, kdy souhlas s osvojením dítěte může dát pouze rodič, který již nabyt 16 let. To v praxi znamená, že je třeba počkat až bude mladému rodiči 16 let, aby mohl být dán souhlas nezletilého rodiče k osvojení, začít přípravu a kroky směřující k osvojení. V literatuře nacházíme více názorů, zda se jedná o změnu pozitivní nebo negativní. Podle zákona o rodině totiž o tom rozhodoval soud, zda je nezletilý rodič schopen pochopit podstatu osvojení a jeho následky a následky dání souhlasu k osvojení. Posoudil tak každý konkrétní případ zvlášť, mohl zohlednit specifika každé situace a správně rozhodnout. Nově však je stanovena pevná věková hranice, která způsobuje posílení práv nezletilého rodiče v procesu osvojení. Zákonodárce se totiž domnívá, že osoba mladší 16 let není schopna dá souhlas k osvojení pro svoji nezralost. Někteří autoři změnu schvalují a považují ji za změnu k lepšímu. Jiní v tom naopak spatřují posílení postavení nezletilého rodiče na úkor postavení jejich nezletilého dítěte a jeho blaha, oč jde především. Po nastudování problému jsem se spíše přiklonila k názoru, že se jedná o změnu negativní. I já se domnívám, že je třeba chránit nezletilého rodiče, tak i jeho nezletilé dítě. Nicméně mám za to, že stejné ochrany bylo dosaženo již předcházející úpravou a nebylo nutné stanovovat věkovou hranici. A přestože v těchto případech tato „čekací doba“ nebude příliš dlouhá, proces osvojení je procesem zdlouhavým a mělo by se s ním začínat, pokud možno, co nejdříve a ne automaticky čekat na dovršení 16 let, i když by tento nezletilý rodič, mladší 16 let, byl tak vyspělý, že by mohl souhlas k osvojení dát. Každopádně budu do budoucna tohle téma sledovat a je možné, že svůj názor přehodnotím, pokud se v praxi ukáže věková hranice správným řešením.

Nakonec jsem si dala za cíl prozkoumat vyživovací povinnost nezletilého rodiče ke svému dítěti. Zjistila jsem, že občanský zákoník nestanovuje žádná omezení ve vztahu k nezletilému rodiči a že i on má ke svému nezletilému dítěti vyživovací povinnost, bez ohledu na jeho nezletilost a nesympetavnost. To totiž může mít vliv pouze na výši vyživovací povinnosti, ale ne na její vznik, trvání či zánik. Vyživovací povinnost vyplývá ze samotného statusového poměru rodič-dítě. Při určování výše výživného soudu postupuje u všech rodičů stejně a zjišťuje, zda je rodič schopen plnit svoji vyživovací povinnost a v jaké výši. I když u nezletilého rodiče se bude spíše více zaměřovat na jeho věk, dosažené vzdělání, praxi v oboru a jeho reálnou možnost uplatnění

na trhu práce. A v případě, že není schopen ji plnit přechází vyživovací povinnost na prarodiče dítěte, případně další příbuzné. Zde pak již zákon výslovně nezmiňuje, zda má být, stejně jako u vyživovací povinnosti rodiče k dítěti, zachován rozsah stejné životní úrovně. V tomto bodě spatřuji nedostatek nové právní úpravy a do budoucna bych navrhovala upřesnění, zda má být rozsah vyživovací povinnosti prarodiče a dalších příbuzných k dítěti stejný jako u rodičů. Možná však bude stačit upřesnění pomocí judikatury.

Mám za to, že v současné literatuře chybí na toto téma komplexní zpracování, které by se věnovalo právnímu postavení nezletilých rodičům napříč právním řádem a na větším rozsahu než je tato práce. Doporučila bych spíše zpracování tématu alespoň do jedné monografie, která by mohla být jakousi příručkou pro řešení problémů vyvstávajících z nezletilosti a plné nesvéprávnosti rodiče.

Bibliografie

1. Právní předpisy

- Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 132/2000 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské Úmluvě o osvojení dětí
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 47/2001 Sb. m. s., o přistoupení České republiky k Evropské úmluvě o právním postavení dětí narozených mimo manželství
- Zákon 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 133/200 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 301/2002 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

2. Judikatura

- Nález Ústavního soudu ze dne 30. dubna 2009, sp. zn. II. ÚS 1609/08 (získáno dne 9. března 2016 z databáze NALUS)
- Nález Ústavního soudu ze dne 13. dubna 2010, sp. zn. II. ÚS 485/2010 (získáno dne 14. března 2016 z databáze NALUS)
- Nález Ústavního soudu ze dne 20. února 2007, sp. zn. II. ÚS 568/06, bod 3 (získáno 31. ledna 2016 z databáze NALUS)
- Nález Ústavního soudu ze dne 10. června 2013, sp. zn. I. ÚS 4239/12, bod IV (získáno dne 19. března 2016 z [www. beck-online.cz](http://www.beck-online.cz))
- Nález Ústavního soudu ze dne 1. února 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/2007 (získáno dne 18. března 2016 z databáze NALUS)
- Nález Ústavního soudu ze dne 8. dubna 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/2003 (získáno dne 22. března 2016 z databáze NALUS)
- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. ledna 2004, sp. zn. 10 Co 150/2004 (získáno 19. března 2016 z www.beck-online.cz)

- Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. dubna 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005 (získáno 19. března 2016 z www.beck-online.cz)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. prosince 2006, sp. zn. 30 Cdo 2787/2005 (získáno dne 22. října 2015 z <http://www.nsoud.cz/>)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. června 2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010 (získáno 1. března 2016 z <http://www.nsoud.cz/>)
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 30. listopadu 1967, sp. zn. 5 Cz 119/67 (získáno dne 8. března 2016 z www.beck-online.cz)

3. Monografie

- BEZOUŠKA, Petr; PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník: Nejdůležitější změny*. 1. vydání. Olomouc: ANAG, 2013. 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.
- ČERNÁ, Petra. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: EUROLEX BOHEMIA, s.r.o., 2001. 114 s. ISBN 80-86432-11-4.
- DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde Praha a.s., 2013. 176 s. ISBN 978-80-7201-930-4.
- ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanské právo pro každého: Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 360 s. ISBN 978-80-7478-493-4.
- FIALOVÁ, Ludmila a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 164 s. ISBN 80-85850-87-7.
- HOLUB, Milan a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vydání. Praha: Leges, 2011. 456 s. ISBN 978-80-87212-96-7.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 366 s. ISBN 978-80-7400-552-7.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana., KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. 398 s. ISBN 978-80-7239-192-9.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975). Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2014. 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.
- KINCL, Jaromír. URFUS, Valentin. SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 1997. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.
- KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. 168 s. ISBN 9978-80-7502-023-9.
- KŘÍSTEK, Adam. *Osvojení dětí: Úplná adopce v českém právu*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2016. 136 s. ISBN 978-80-7552-022-7.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Řízení nesporné. Praktický komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 1012 s. ISBN 978-80-7478-869-7.
- LAVICKÝ, Petr. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.
- MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015. 912 s. ISBN 978-80-7478-727-0.

- MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1-117*. Praha: Leges, 2013. 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.
- NESNÍDAL, Jiří. *Občanský zákoník I*. 1. vydání. Český Těšín: Poradce, s.r.o., 2012. 320 s. ISBN 978-80-7365-336-1.
- POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013. 432. s. ISBN 978-80-7478-046-2.
- RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2015. 213 s. ISBN 978-80-7400-578-7.
- SVEJKOVSKÝ, Jaroslav. *Nový občanský zákoník. Srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.
- SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštní řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.
- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 244 s. ISBN 978-80-7478-512-2.
- ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. 304 s. ISBN 978-80-87576-74-8.
- ŠVESTKA, Jiří a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.
- ŠVESTKA, Jiří. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.

4. Články z časopisů

- EICHACKEROVÁ, Jaroslava. Vztahy v rodině a jejich význam. *Rodinné listy*, 2014, roč. 3, č. 2, s. 32-33.
- KACAFÍRKOVÁ, Marcela. Úloha rodiny ve výchově. *Právo a rodina*, 2001, roč. 3, č. 10, s. 15-18.
- KAVALÍR, Jakub. Nová úprava výživného mezi prarodiči a vnuky? *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 9, s. 8-12.
- KOTRADY, Pavel. Úskalí právní úpravy dohod o péči a výživném v občanském zákoníku. *Právní rádce*, 2014, roč. XXII., č. 5, s. 26-27.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním mateřství a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 725-735.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 801-816.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka; TELEČEK, Ivo. Výživné v občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2014, č. 3, s. 23-35.
- LUŽNÁ, Romana. Rodičovská zodpovědnost nezletilého rodiče. *Právo a rodina*, 2007, roč. 9, č. 12, s. 3-5.
- MITLÖHNER, Miroslav. Nezletilí rodiče. *Rodinné listy*, 2013, roč. 2, č. 5, s. 3-5.
- NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (2.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 2, s. 1-6.

- NOVOTNÁ, Věra. Rodinné právo v novém občanském zákoníku (5.). *Právo a rodina*, 2014, roč. 16, č. 5, s. 1-7.
- OLEJAROVÁ, Žaneta. Právní jednání nezletilých a přiznání plné svéprávnosti. *Právo a rodina*, 2013, roč. 15, č. 9, s. 18-20.
- PILÍK, Václav. Přiznání svéprávnosti nezletilému podle nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 10, s. 349-356.
- POLIŠENSKÁ, Petra; HRABALOVÁ, Marie; WOLFOVÁ, Hana. Institut svéprávnosti. *Právní rádce*, 2016, roč. XXIV., č. 1, s. 62-66.
- SCHÖN, Monika. Rodičovská odpovědnost v novém občanském zákoníku. *Acta Iuridica Olomouciensis*, 2014, vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 33-47.
- SCHÖN, Monika. Výkon rodičovské odpovědnosti rodičem s omezenou svéprávností. *Právní rozhledy*, 2014, roč. 22, č. 13-14, s. 492-497.
- SCHÖN, Monika. Vztahy mezi rodiči při výkonu rodičovské odpovědnosti. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 1, s. 5-11.
- Statistiky o Česku. *Rodinné listy*, 2014, roč. 3, č. 4, s. 35.
- ŠMÍD, Ondřej. Rozsah výživného k nezletilému dítěti a určení jeho výše dnes a od 1. 1. 2014. *Rekodifikace a praxe*, 2013, roč. I, č. 7, s. 7-10.
- VÍTKOVÁ, Veronika. Postavení nezletilého plně nesvéprávného rodiče k dítěti. *Acta Iuridica Olomouciensis*, 2014, Vol. 9, Supplementum 6: Rodičovská odpovědnost, s. 81-89.

5. Ostatní zdroje

- Důvodová zpráva k občanskému zákoníku v konsolidovaném znění, dostupná na www.justice.cz
- HAMANOVÁ, Lucie. *Rodina* [online]. 2003/2004 [28. února 2016]. Dostupné na www.sociologie.unas.cz/2003_2004/Rodina.doc
- KOSTRHOUNOVÁ, Eva. *Právní postavení nezletilého rodiče: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta právnická, 2006. 63 s. Vedoucí diplomové práce Milana Hrušáková.
- SOVOVÁ, Olga. Informovaný souhlas v nových zdravotnických zákonech. In MITLÖHNER, Miroslav (ed.). *Sborník z XX. kongresu k sexuální výchově*. Pardubice: Kovář Petr – CAT Publishing, 2012, s. 123-126.
- ŽVÁČKOVÁ, Hana. *Vliv rodiny: bakalářská práce*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta pedagogická, 2008. 71 s. Vedoucí bakalářské práce Rudolf Kohoutek.

Shrnutí

Diplomová práce se zabývá ustanoveními občanského zákoníku vztahujícími se na nezletilého rodiče v institutech rodičovské odpovědnosti, osvojení a vyživovací povinnosti rodiče. Cílem práce je zjistit jaké postavení v těchto institutech má právě nezletilý rodič a porovnat jej s právní úpravou před 1. 1. 2014. V úvodu je představováno téma jako takové, včetně výzkumných otázek. Ve vlastním textu práce nejprve se čtenář seznamuje s problematikou nezletilosti, určování rodičovství a rovněž přiznání svéprávnosti. V následující kapitole jsou rozebírána práva a povinnosti nezletilého rodiče ve vybraných institutech. Nejprve pojednávám o rodičovské odpovědnosti nezletilého rodiče a srovnávám nejen právní úpravu současnou a podle zákona o rodině, ale rovněž rozdíl mezi nezletilým plně nesvéprávným rodičem a nezletilým rodičem, který nabyl svéprávnosti před dovršením 18 let. Dále se práce zaměřuje na osvojení, konkrétně na souhlas nezletilého rodiče s osvojením. Nakonec je pojednáváno o vyživovací povinnosti nezletilého rodiče ke svému dítěti a jejímu přechodu na ostatní příbuzné, není-li nezletilý rodič schopen vyživovací povinnosti dostát.

Abstract

The diploma thesis deals with paragraphs of the Civil code relating to minor parent of parental responsibility, adoption and maintenance obligation. The objective of the thesis is finding out what position of minor parents is in these institutes and comparing it with legal regulation before 1st January 2014. In the introduction thema is presented, including research questions. In the body of the thesis is introduced concept of minority, parenthood and also emancipation. In the next chapter is analyzed the rights and obligations of minor parent in selected institutes. First, is discussed the parental responsibility of minor parent and compared current and old legal regulation, and also compared position of minor fully incompetent minor with the minor parent, who attain legal capacity before the age of 18. Then the thesis is focused on adoption, namely the consent of the minor's parents to adoption. Finally, thesis is focused on the maintenance obligations of a minor parent to her child and her transition to other relatives, unless parents minor is unable to fulfill maintenance obligations.

Seznam klíčových slov/Keywords

Rodina	Family
Mateřství	Maternity
Otcovství	Paternity
Zletilost	Majority
Svéprávnost	Legal capacity
Přiznání svéprávnosti	Emancipation
Nezletilý rodič	Minor parent
Rodičovská odpovědnost	Parental responsibility
Pozastavení rodičovské odpovědnosti	Suspension of parental responsibility
Osvojení	Adoption
Souhlas s osvojením	Agreement with adoption
Vyživovací povinnost	Maintenance obligation